

Mental health issues

Show# 142 | November 4th 2017

ר' צדוק הכהן מלובלין - צדקת הצדיק אות קנד

כשם שצריך אדם להאמין בהשם יתברך כך צריך אחר כך להאמין בעצמו.

ספר החינוך מצוה תצה

לשמוע בקול בית דין הגדול ולעשות כל מה שיצוו אותנו בדרכי התורה באסור ומותר וטמא וטהור וחייב ופטור ובכל דבר שיראה להם שהוא חיזוק ותיקון בדתנו, ועל זה נאמר [דברים י"ז, י'], ועשית על פי הדבר אשר יגידו לך, ונכפל בסמוך [שם, י"א] לחיזוק הדבר, על פי התורה אשר יורוך ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה. ואין הפרש בזה בין הדבר שיראוהו הם מדעתם או הדבר שיוציאוהו בהיקש מן ההיקשים שהתורה נדרשת בהן או הדבר שיסכימו עליו שהוא סוד התורה או בכל ענין אחר שיראה להן שהדבר כן, על הכל אנו חייבין לשמוע להן. והראיה שזה ממנין מצות עשה אומרים זכרונם לברכה בספרי [כאן] ועל המשפט אשר יאמרו לך תעשה, זו מצות עשה.

ונוהגת מצוה זו בזמן שבית דין הגדול בירושלם בזכרים ונקבות, שהכל מצווין לעשות כל אשר יורו. ובכלל המצוה גם כן לשמוע ולעשות בכל זמן וזמן כמצות השופט, כלומר החכם הגדול אשר יהיה בינינו בזמננו, וכמו שדרשו זכרונם לברכה [ראש השנה כ"ה ע"ב] ואל השופט אשר יהיה בימים ההם, יפתח בדורו כשמואל בדורו, כלומר שמצוה עלינו לשמוע בקול יפתח בדורו כמו לשמואל בדורו.

תלמוד בבלי מסכת חולין דף צ עמוד ב

בירך של ימין ובירך של שמאל. מתניתין לא כרבי יהודה, דתניא רבי יהודה אומר: אינו נוהג אלא באחת, והדעת מכרעת - את של ימין. איבעיא להו: מיפשט פשיטא ליה לרבי יהודה, ומאי דעת - דעת תורה, או דלמא ספוקי מספקא ליה, ומאי דעת - דעת נוטה.

שולחן ערוך חושן משפט הלכות דיינים סימן טו סעיף ה

יש לדיין לדון דיני ממונות על פי הדברים שדעתו נוטה להם שהם אמת, והדבר חזק בלבו שהוא כך אף על פי שאין שם ראיה ברורה.

שולחן ערוך אורח חיים הלכות פסח סימן תמב סעיף ו

נהגו לגרר הכתלים והכסאות שנגע בהם חמץ, ויש להם על מה שיסמוכו. ובמשנה ברורה שם ס"ק כח ויש להם ע"מ שיסמוכו - ר"ל דאין ללעוג על המנהג לומר שהוא מנהג שטות וחומרא יתירא אלא יש לזה סמך מן הירושלמי דאיתא שם הטח ביתו בצק חייב לבער:

עבודת הקודש (חיד"א) צפורן שמיר סי' ט אות קלב

קלב יזהר לטרוח בלישת מצות מצוה בכח גדול וכן כשמקיים מצות גמילות חסדים לקבור מתים ולחפור קבר וכיוצא והזיעה שמזיע תועלת לחטא זה לתקן אשר פגם:

שולחן ערוך אורח חיים הלכות תפלה סימן קו סעיף ב

נשים ועבדים, שאע"פ שפטורים מק"ש חייבים בתפלה, מפני שהיא מ"ע שלא הזמן גרמא. ובמשנה ברורה שם ס"ק ד שהיא מ"ע וכו' - כ"ז לדעת הרמב"ם שרק זמני התפלה הם מדברי סופרים אבל עיקר מצות תפלה היא מן התורה שנאמר ולעבדו בכל לבבכם איזו עבודה שהיא בלב הוי אומר זו תפלה אלא שאין לה נוסח ידוע מן התורה ויכול להתפלל בכל נוסח שירצה ובכל עת שירצה ומשהתפלל פ"א ביום או בלילה יצא י"ח מן התורה וכתב המ"א שע"פ סברא זו נהגו רוב הנשים שאין מתפללין י"ח בתמידות שחר וערב לפי שאמרות מיד בבוקר סמוך לנטילה איזה בקשה ומן התורה יוצאות בזה ואפשר שאף חכמים לא חייבו יותר אבל דעת הרמב"ן שעיקר מצות תפלה היא מד"ס שהם אנשי כה"ג שתיקנו י"ח ברכות על הסדר להתפלל אותן שחרית ומנחה חובה וערבית רשות ואף על פי שהוא מ"ע מד"ס שהזמן גרמא והנשים פטורות מכל מ"ע שהזמן גרמא אפילו מד"ס כגון קידוש הלבנה אעפ"כ חייבו אותן בתפילת שחרית ומנחה כמו אנשים הואיל ותפלה היא בקשת רחמים. וכן עיקר כי כן דעת רוב הפוסקים וכן הכריע בספר שאגת ארי' ע"כ יש להזהיר לנשים שיתפללו י"ח ונכון ג"כ שיקבלו עליהן עול מלכות שמים דהיינו שיאמרו עכ"פ שמע ישראל כדאיתא בסימן ע' ויאמרו ג"כ ברכת אמת ויציב כדי לסמוך גאולה לתפלה כמו שכתב המ"א בסימן ע' וכ"ז לענין שחרית ומנחה אבל תפלת ערבית שהוא רשות אף על פי שעכשיו כבר קבלוהו עליהם כל ישראל לחובה מ"מ הנשים לא קבלו עליהם ורובן אין מתפללין ערבית. ותפלת מוספין בצל"ח כתב דפטורות אבל בספר מגן גבורים פסק דחייבות עי"ש:

שו"ת אגרות משה אבן העזר חלק ד סימן סה

ז. בדין בעלה בעיר אבל הדבר ידוע שלא יבוא עכשיו

אם הבעל חבוש בבית האסורין אף שהוא בעיר וברור לה שלא יניחוהו לצאת איזה זמן איכא איסור יחוד, דהא מפורש ברש"י קדושין פ"א ע"א ד"ה בעלה בעיר הטעם דהיתר בעלה בעיר הוא מטעם דמסתפי מבעל השתא אתי, שזה לא שייך כשחבוש בבית האסורין, ועיין בחכ"א כלל קכ"ו בב"א סימן י"ז ד"ה ואמנם שמצד טעם רש"י

זה אוסר בהלכה לבית אחר שאיכא איסור יחוד מאחר שבעלה הא לא יבא לשם אף שהוא בעיר וא"כ כ"ש כשחבוש בבית האסורים שא"א לפניו לבא. ומטעם זה שבמדינה זו נוא יארק כשבעלה הוא בעיר אבל ידוע הוא לה שהלך לקצה העיר שמהבית עד המקום שהלך לשם הוא ערך שעה והחזרה הוא שעה וצריך לשהות שם ערך שעה אסורה ביחוד אם הוא בזמן שא"צ לבא לשם אינשי כגון בלילה או אפילו ביום כשאינ דרך אינשי לבא לביתה. וכ"ש באלו שעובדין אצל אחרים ושוהין שם שמונה שעות והדרך לשם וחזרה משם הוא ערך שתי שעות איכא איסור יחוד כשאינ דרך אינשי לבא לביתה, אבל אם הוא ברשות עצמו ויכול לבא לביתו כשרוצה לפעמים ליכא איסור יחוד, והוא דבר שנוגע טובא לאינשי לידע זה.

ב. י"א דהיתר בעלה בעיר מהני דוקא בביתה אבל בבית אחר שהבעל אינו יודע היכן נמצאת אסורה להתייחד שם (כסא אלי', מאורי אור, הפלאה' חכמי' פ"ת, ופי"מ בשער השמים ובפי"ן יצחק תשובה ונרצ"ת). וי"א דאף בבית אחר מהני בעלה בעיר אפי' כשאין הבעל יודע היכן היא (ידי אלי', מרן החיד"א, וכ"מ מתוס' שנק', ולכא' כ"מ ג"כ מהכ"מ, פרישה, בי"ט, אמרי יוסף).

על איסור לבעלה, וודאי לא מלינו חילוק בין איסור למלקות דכ"מ שיש איסור יש מלקות חוץ מא"ה משום לעז זני' ובאן מיירי צ"ח לה בניס ודאי להלקות, וכשבעלה בעיר לא לוקח וגם איסור ליכא ע"כ, וכן בספר אורי וישעי (מהגר"א"ש ע"כ) וז"ל) סי' ח' כחצ דרש"י נמי ס"ל דמותר לכתחלה, והא דכתב רש"י דאין מלקין כונתו לאשמעינן דרבה ס"ל כמר זוטרה שם דגם צ"ח לוקח היכא שבעלה אינו בעיר, והיכא שהוא בעיר אין לוקח משום דליכא איסור יחוד ע"כ. והנה פי' הט"ז שפיר לפרש"י והר"ן שמפרשים שם במימרא דרב האומר מלקין על היחוד ואין אוסרין על היחוד, דאין אוסרין קאי אהשת איש, אבל לחוס' ר"י הזקן הנ"ל שמפרש דרב דמלקין קאי נמי אה"ה ואוסרים אותה לבעלה ורב חשי דאומר אין מלקין א"ה כ"ש שאין אוסרין אותה ע"כ, לדידה י"ל לנאורה דאין חוששים קאי אצ"ד והיינו דאין מלקים ולא אוסרים היכא שבעלה בעיר וקאי ארב, ולפי"ז לכתחלה יהיה אסור להתייחד, ועדיין ל"ע צ"ח.

ומרן החזו"א ז"ל פסק למעשה כדעה קמיתא, וכן פוסק מרן הגאון שליט"ה בספרו דובצ מושרים סי' ב'.

(ב) הכסא אלי' (מהגר"א ישראל ז"ל) על אצבע"ז סי' כ"ג כתב: מסתימת לשון הפוסקים נראה דכל גוהא החירו בעלה בעיר אפי' אם היא יודעת שמפליג ומחטב, ואינו יודע מ"ש מיחוד דגוי צ"י: דקו"ל שאם יודע הגוי שמפליג הישראל אסור דלא מירחם משום דיודע שיתעבב צו"ד סי' קכ"ט, ונראה לרוב פשיעותא לא הזכירוהו דצוידעת שמפליג ליכא חיוב שיצא ויתפסק. והא דלא מוקי מעשה דר"ב במפליג משום דניחה ליה לש"ס לתרוני מילתא דלריכה דגם אסור ולא לאוקמא דדבר דלא ידע הש"ס דרב יוסף ר"ה להפליג, וחזיתיה להרב ידי אלי' דף מ"ח דכתב דדבר זה תלוי במתלוקת דלרש"י דעמנו דמסתפי מצעל דהשתא אחי ע"כ, אז רק אם היא צביתה, ולרמב"ם כל שהוא בעיר בכל גווי שרי וכן ס"ל לרמ"ג לטור ולשי"ע ע"כ, ול"ג דאימת בעלה היינו שיצא ויתפסק כגנב ולפי"ז לכ"ע מותר רק כשהיא יושבת צביתה אבל כשהיא צבית אחר או שיודעת שבעלה הפליג לביכא ה"ע דלמא אחי אסור ע"כ.

ובמאורי אור (מהגר"א וירמייש ז"ל דין מין) ח"א סובר ככסא אלי', הביאו מרן החיד"א ציטורי דרכה על אצבע"ז סי' כ"ב.

וכ"כ החכמי"א בכלל קכ"ו: וז"ל דדוקא ציבה מותר דחוששת שמא יצא בעלה, אבל כשתוך היא לבית אחר אין אימת בעלה עליה שהרי בעלה אינו יודע היכן היא ע"כ. ופסק כותי' הפ"ת סי"ק ז'.

וכן ההפלאה' בספרו נתיבות לשבת על אצבע"ז סי' כ"ב סי' כחצ: ולדעת החוס' נראה דהא דמותר כשבעלה בעיר היינו להתייחד צביתו של בעל דאימת בעלה עליה שמא יצא לציוח אבל כשהלכה עמו לבית אחר גרע עפי' כשבעלה בעיר דלא עולה על דעתה שיצא הבעל למקום היחוד ורחיב מאגשים בפנים ונשים צהוץ דאסרו סתמא אף אם בעלה של אחת בעיר דאם מחני א"כ הוי היא שומרת לאחרות, ועוד הוכיח כן מהא דפסקו הרמב"ם והש"ע דלא תתייחד אשה עם אנשים הרבה עד שחב"ה אשהו של אחד מהם שם, ומדלא כתבו נמי דאשה שבעלה בעיר היא שומרת לאחרות, משמע דכשהיא

וכו' צדד תירוולא מתרין כן ברש"י, ומסיק הבי"י לדידן דליכא אדם כשר כר"ב אסור לרש"י. מיהו במהר"י מ"ן סי' ו' כתב דצ"ח מסתבר דיש לחוש עפי' לענין יחוד משום דכל הגדול מחברו ילכו גדול כדאיתא בעובדא דאבי צסוכה דנ"ב ע"א ע"כ. עיי"ש.

הנה מרן החיד"א צרכי"י כאן (הוצא צפ"ת סי"ק ו') הביא ק"ח רח"ה לרש"י מסוכה דף כ"ה ע"ב הבאנוהו לעיל צ"ח ג' הגה"ה מ"ה ^{מחייב התירוץ שצ"ח דשם מיירי בשושבונים} דלא מחני בעלה בעיר, וכעת רח"ה דגם הבית דוד (מהגר"א"ט ז"ל) כתב סי' כ"ה וערך ש"י על אצבע"ז נמי מיישבים כן, וכן עיי"ש בהגה"ה כ"ב דהבאנו צ"ח המהרש"ם דשם לאו משום איסור יחוד ממש קאמר ועוד הבאנו שם צ"ח מרן הגאון מטעמין שליט"ה דרבא החולק שם אצ"ח ס"ל דמותר מטעם בעלה בעיר וקו"ל כותיב. ורח"ה שמרן החיד"א צפ"ח סי' ג' דכתב דל"ל דשם צסוכה איכא למיחש שמא יתייחד עמה אחד שגם זה דל"כ הו"ל לאצ"ח לפרש ולומר ע"כ האיסור משום דגם זה, ולא לסתום, ותו כד פריך שם בגמרא מאי בינייהו לימא איכא בינייהו דליכא התם מאן דגם זה ע"כ. ולכא"ה השגות מרן החיד"א י"ל דהא שם מיירי צחחן ושושבונים וסתם שושבין לבו גם זה כדאיתא בקדושין דפ"א ע"א, ולפי"ז לא שייך להקשות בקושיותיו דהא הסוגיא מיירי שם בני שלבו גם זה וזה מרומז בשושבונים. אולם לפי"ז ל"ל כבצרת מרן מטעמין שליט"ה דרבא מתיר מטעם בעלה בעיר, דל"כ וולא דרבא מתיר אף היכא שלבו גם זה לא כהלכתא, וז"ל כבצרת רבא כמו שכתבנו בהגה"ה כ"ב הנ"ל עיי"ש. ובר מן דין נראה ק"ח רח"ה למהרש"ם דהאיסור שם לא משום ודאי יחוד, אבל לא מטעמיה, דהא שם צסוכה הוי רק חשש יחוד דחיישין שמא ירד החתן, ויקרה שיסאר רק אחד עם הכלה שלא ילא כשהחתן ילא, או יכנס כשהחתן לא יהיה, דהא שני אנשים מותרים, אבל אין לנו צעומים שיהיה ודאי יחוד, וכנה"ג גם רש"י מתיר לכתחלה בעיר היכא שאין לבו גם זה מאחר דאף ביחוד ממש צכ"ג ל"ה רק מדרבנן, וכדכתבו הפנ"י בקדושין דפ"א ע"א צחוד"ה בעלה בעיר, ומרן החיד"א צפ"ח שם, והחכמי"א צב"י"א, בעובדא דרב צי"ו דגם לרש"י מותר לכתחלה מאחר דשם רק חשש שירד ויתייחד, ואפי' יתייחדו לא חיישין לצבירה משום דמירחתי מצעלה גם לרש"י, וכתב מרן החזו"א ז"ל בקדושין סי' מ"ה סע' צ' ד' דעובדא דרב צי"ו הוי מדין פנימי וחזון דאסור לו להיות צאחד החדרים לרש"י משום דחוששים שלא לחדר שהאשה צחוכה, ואעפ"כ חזון דלרש"י מותר צכ"ג לכתחלה היכא שבעלה בעיר.

ועוד מביא הצרכי"י ק"ח רח"ה לרש"י מירושלמי פ"ח דתרומות מחד איתתא דסליק לגבה חד מסכן וכו' (נציאו ח"ה בהגה"ה ו') עיי"ש. ואף שביא מרן החיד"א ק"ח רח"ה לרש"י מ"מ ציטורי דרכה על אצבע"ז משמע דסובר כחוס' דמותר לכתחלה.

והט"ז צ"ח ז' כתב דאף לרש"י מותר להתייחד לכתחלה היכא שבעלה בעיר, והא דכתב רש"י אין חוששין להלקות לא למידק דאיסור יש, אלא כונת רש"י לתקן הלשון שלא תימא דמיירי כאן מאיסור אשה לבעלה דכן משמע לכאורה הלשון אין חוששין דקאי על צ"ד, ועל זה קאמר דהא בכל אדם אין אוסרין על היחוד, לכך פי' דפאן לא קאי רק על מלקות ולא

ג. ייא דאף אם נתן לה בעלה רשות לדבר ביחד עם איש או שנתן רשות לילך לבית המתייחד מהני בעלה בעיר (רדב"א, מ"ח הדי"א, בנין צ"ח, וכ"מ מהדרי"ה הג"ש, ומשמע דאף אם עובדת בקביעות מחוץ לביתה ובעלה בעיר ועובד במקום אחר מותרת להתייחד [אא"כ לבו גם בה ע"י לקמן סעיף י"ז] ובעדת מהר"ל צ"ע). וייא דלא מהני בעלה בעיר היכא שנתן לה בעלה רשות להתייחד או לילך לביתו (חכמ"א, אורי וישעי, פ"ח). וראיתי מכתב ממרן החזו"א שהקיל בזה וכ"נ דעת מרן הדובב מ"שרים שליט"א (א).

לה גר אהב צניחה, ומסתמא לא חוששת נמי שיבוא פתאום, ומוכה דסברת אימת בעלה כמרן החיד"א. ולהלן בהגב"ה ח' נצ"ח אי"ב אח הכפלאה בסובר דבארוסה לא מהני בעלה בעיר משום דלא מירחא שיבוא וזכו לטעמו לעיל, לפי"ז לחוס' שאנן שמהני בארוסה בעלה בעיר מוכח דטעמו כג"ל. וכ"מ לכאורה מהכ"מ, פרישה, צ"ש וחמ"י יושר (הובאו לעיל בס"י ו' בהגב"ה צ"י והגב"ה ד') שסוברים שבעלה בעיר מותרת אף היכא שאינה חוששת שיבוא, עיי"ש.

ולדעת קמייחא הכותר של בעלה בעיר היינו היכא שאין לבעלה מפתח שיוכל לפתוח מנחון, דאם יש לו מפתח אף שלא היה בעלה אלא דייר זר שעלול להכנס נמי מותר כדלעיל ס"י ג' ס"ג.

(ג) תשובות הרדב"ז ח"ג סי' תפ"ח כתב לענין הגשים העובדות צניחה הישמעאלים צרעות בעליהם, גם היחיד דבעלה בעיר ע"כ. וכ"מ מרן החיד"א (הובא בהגב"ה הקודמת) דמילתא דפסיקתא היא לביחוד ואין לנו לחלק חילוקים מדעתנו.

הבנין ליון בחשוכה קל"ה כתב על הגמרא דמגילה ד"ד, דדבורה ישבה תחת התומר ולא צניחה מחשש יחוד, ומקשה הבני"ל הא בעלה בעיר היא ומחרץ דהר"ב פעמים בעלה לא היה בעיר ע"כ. והא שם הוא כותן לה בעלה רשות להתייחד עם אחד מהעדים כשחוקרת אותה וכדכתב הבני"ל בעלמו שם בחשוכה דלפעמים היתה לריבה להתייחד עם אחד מהעדים לחקירה, אי"כ חזו"ן דס"ל דגם בהכ"ג מהני בעלה בעיר. ומלאתי דגם מרן החיד"א בספרו ראש דוד על התורה ר"ש פרשה בשלה מקשה כן ומחרץ דהיה פרשה מבעלה והוא גר בעיר אחרת ומוכיח כן מהקרא דתהוה בשופטים ד' שצדק (שהיה בעלה כדאיחא בחז"ל) היה גר בקדש נפתלי, ולא היה בעלה בעיר.

וכ"מ מהפרישה בהצ"ע ס"ק כ"ו לענין אשה מלמדת דאם בעלה בעיר מותר לה ללמד דאין כאן חשש איסור יחוד עם אבות הילדים המצויים את ילדיהם, וזה מכ"ש יחוד ודאי דמותר, כ"ש ספק יחוד דשמה יתייחדו עמה האבות ע"כ. ובהנכוח דרישה שם ס"ק ו' הוסיף לענין מי שאין לו אשה שלא ילמד דהטעם משום שחוששים שיתגרר באמותיבם של הילדים, וכחך דאיסור יחוד לא שייך בכן היכא שבעליהן בעיר ע"כ. וכן הח"מ ס"ק כ"א והצ"ש בס"ק כ"ב כתבו במלמדת היכא שבעלה בעיר מותרת ללמד ע"כ, ועיי"ש צ"ש שלמד מהיתרי יחוד דמלמדת (לענין אשתו משמרתו) היתר ליחוד ודאי, חזו"ן דלא מחלק בהיתריב"ב בן ספק יחוד כמלמד ליחוד ודאי, וכן הפרישה סובר דאף ציחוד ודאי ובגונא דמלמד מותר היכא שבעלה בעיר, ומסתמא במלמדת הוא כותן רשות לאשתו לדבר עם האבות אף ציחודות בגונא ללמודי ילדיהם, וכן בהנכוח דרישה כ"י הוא כותן לה רשות לילך לבית פלוני, אי"כ חזו"ן דאף בהכ"ג מהני היחיד בעלה בעיר. ועיי"ן להלן מש"כ בשם האורי וישעי דמוכיח מדאי מלמד בחילוקי האכ"א. אמנם החכמ"א כתב בכלל קכ"א סי' דאם הלכה צרעות בעלה לבית המתייחד, וכ"ש שבעלה נתן לה רשות לדבר עם איש או דבר אחר ולסגור הדלת פשיעה דאיסור ע"כ, והסביר

מתייחדה צניחה אחר לא מהני בעלה בעיר, ולכן אי"ה לסתום דאשה שבעלה בעיר היא שומרת לאחרות, ועיין מה שכתבתי בהמקנה דזוקא לרש"י אין איסור אלא כשהודיע שהוא מפליג כמו צ"ח ע"כ. ועיין להלן בהגב"ה ד' מש"כ בס"ד על סיוס דצ"ח לענין מפליג.

וכ"מ בשער המים (מבגרי"מ מיוחס ז"ל) סי' ע"ז דכתב בחוץ דצ"ח, דאימת בעלה היינו שמה יבא ויראה ויגרשנה ע"כ. וכ"מ דס"ל לגר"ה ז"ל צ"ח ע"ז ס"ק ח' שצדק ספר עין יחזק (מבגאון דקאחונא ז"ל) דמייירי שם אודות משודכת שחנכה דר אהב בקביעות צניחה יחד עם הוריה ונתעברה, וכתב שם ובס"ק ו', מאחר דהוריה הולילו הרבה להחזיקה כחתן צניחה, וגם כחתן הזכיר אותה שלא חזקה עם אחר, אי"כ לא חיישין שנתה צניחה עם אחר שחוריה וכתחילתא לא היו צניחה, דהרי לחוס' בעלה בעיר מותרת לכתחלה להתייחד, וודאי יראה שיבואו פתאום לציחוס, ואף לדעת רש"י דאוסר לכתחלה בעלה בעיר מימ צ"ח כיון שצ"ח לירא משגשג אנשים שמקפידים מאד על זנותה, ודאי מחילתא לזנות ע"כ. וקל"ע בעובדא הב"ל, דטעמו של הגר"ה ז"ל קאי שם שלא נחוש שנתה עם אף אחד אף לא עם אחיה (עיי"ש ס"ק ו') ומטעם זה לא חיישין שמה נעלה בדלת ונתה עם אחיה שהוא גם כה אף דבעלה בעיר אף לחוס' אסור וגם זה (עיין להלן בהגב"ה ג' בסדר החכמ"א) ולי"ה י"ח היתר אצל הר"ה ואי אפשר לומר דמייירי בלא נעילה דאי"כ נחוש שמה נעלה חתנה, ועוד קשה דהא לרש"י האוסר בעלה בעיר אף היכא שעלול לצא ליל דמתייחדה בחדר נעול, דאי לא נעול לא שלבעלה יש מפתח אי"כ לא היו יחוד כדלעיל ס"י ג' ס"ג וס"ה ובהנכוח שם, ולפי"ז דלא מירחא האשה אף מבעלה לאוהב בחדר נעול. אי"כ כ"ש דלא מירחא מהוריה וחתנה, ומאי מהני מה שם יכולים לצוא פתאום, ואפשר דס"ל לגר"ה דלרש"י אסור לכתחלה בעלה בעיר אף היכא שמתייחדה בסגור ולא נעול וצפורה לא חיישין אף בנעול, משום דמירחא מבעלה ולפי"ז היכא שמתייחדה משגשג אנשים מותר לכתחלה אף בנעול שיחקרוה למב נעלה, ועדיין דצ"ח טעונים צירור.

אמנם בידי ח"ה (מבג"ר ח"ה גוליפה ז"ל) הביאו ככסא ח"ה בני"ל סובר דעת הרמב"ם והשו"ע דהלכתא כותיבו, דאימת בעלה היינו אף היכא שלא יודע הבעל את מקום יחודה ובעתה שלא יבא לשם מ"מ מותר, משום דאימת בעלה היינו אימת הרגשית וטבעית על האשה מבעלה שבעיר ולא חתנה.

וכ"מ מרן החיד"א בשתי צרכי על הצ"ע סי' כ"ב, לאחר שהביא שם את הכסא ח"ה, בידי ח"ה ואת המאורי אור הב"ל כתב: דאימת בעלה ח"ה ממפליג צ"ח וזכ"ל אופן שרי דמלתא פסיקתא היא צ"ח ופוסקים צ"ח חילוקים ואין לנו לחלק חילוקים מדעתנו ע"כ. וכ"מ בספרו יוסף אומן סי' ל"ז ומוסיף שם דככל אופן שרי. ונאמר לי שכן פסק מרן בחז"א ז"ל ואמר בלשון ענין זה (אימת בעלה) — אי"כ ה' נערו) דהיינו אימת טבעית בהרגשה, והתירו בכל האופנים. ונראה דכן משמע מחוס' שאנן בסוטה דכ"ה ע"א ד"כ אמר ח"ה וכ"י קאי שם על המשנה דארוסה ושומרת יבם, וכתבו חתום דמהני בכן בעלה בעיר להתייחד עמה, ושם

ה"ה י"ח היתר אצל הר"ה

ד. י"א שאם בעלה הפליג בתוך העיר אזי במשך הזמן שהיא בטוחה שבעלה לא יוכל לבא לביתו אסורה להתייחד (כסא אלי, מארי אורי, אפי' וכי' בעין יצחק בתשו' הגרצ"ה ועי' בתגה"ה בשם המקנה). וי"א שאפי' הפליג בעלה באותה העיר מותרת להתייחד (ידד אלי, מרן החיד"א וכי' מתוס' שנק' בית דוד, דובב מישרים, ולכא' כי' ג"כ מהכ"מ, ב"ש, פרישה, אמרי יוסר הג"ל בס"ב). ושמענו שכ"פ מרן החזו"א (ד).

ההיתר שם מטעם בעלה בעיר, ומקשה ע"ז מהכמ"ח הני"ל היכא שבעלה נתן לה רשות, לפי"ז הי"ה צדוקה הוי כנתן לה בעלה רשות להתייחד עמו דהא לא יחשדה בעצירה עמו דיודע שהוא צה למכור את סחורתו, ורובא להביא רחיה לביני"ח מהגמלא צסוכה (הוצאה בהגבי"ה ח'י) דקשה הא בעלה בעיר, ולפי הביני"ח נוחא דהא השו"בונים וכל בני התופה הם שם ברשות החתן ולכן הוי יחוד חף שבעלה בעיר, ודומה הראיה דהא רבא פליג שם על חז"ל דפערור מסוכה משום לער חתן ולא משום יחוד, וע"כ משום דס"ל דגם כה"ג שנתן לה רשות ליכא איסור יחוד וקוי"ל כרצא, ולפי"ז משום רחיה דלא כהכמ"ח ע"כ. ועיין לעיל סי' ג' הגבי"ה כ"ב מה דהערנו בדברי מרן שליט"א, ורחיה לביני"ח חין מכאן כפי שפחנו שם, ובסי' זה הגבי"ה ח'.

והנה המהרש"ל ב"ש"ש שלחי קדושין סימן כ"ז, וכן הוצא בשמו בדרישה ביו"ד סי' רמ"ה ס"ק ד', כתב בדעת הרמב"ם הסובר דהטעם דאשה לא תלמד הוא משום יחוד דאף אם יש לה בעל והוא בעיר רק שאינה דרה עמו צבית (נראה דכונתו שהיא מלמדת צבית אחר דומיא דאיש דאמרין שם שאשתו אינה לריבה להיות שרויה עמו צבית"ם אלא היא צביתה, וכן מוכח למעיין שם. אצל חין כונתו שהם גרים צנפרד הוא צבית אחר והיא צבית אחר) איסור משום יחוד ע"כ. חזיק לכאורה מהמהרש"ל דאם האשה עובדת בעיר לא צביתה אסורה להתייחד שם חף שבעלה בעיר שיודע את מקום עבודתה, ולפי"ז כ"ש שאסור להתייחד צבית אחר שבעלה לא יודע היכן היא. והנה הע"ז ביו"ד סי' רמ"ה נמי כתב דאם בעלה אינו דר עמה במקום שמלמדת חף שהוא בעיר אסורה להתייחד וכתב צביתו המגיה על הע"ז בסוסי כ"ב בהצ"ע משום דצבית איכא קורבא עפי בגלל צביהם וכיו כגם זה וגם אפשר דתלמד בני קרובותיה או עס בני דגם זה וצוה לא מהני בעלה בעיר, וכן הצרכ"י ביו"ד סי' רמ"ה סי"ב ובסי' רס"ז סי"ז כתב דהצבית עס המלמדת דינס גגם זה מאחר שצאים יום יום אלה לכן לא מהני בעלה בעיר, לפי"ז יש לומר כן גם צביתו המהרש"ל דמה"ע לא מהני במלמדת בעלה בעיר, אמנם זה קצת דוחק דא"כ הו"ל למהרש"ל לפרש הדבר, ואפשר דכאן במלמדת גרע משום דעובדת בקציעות מחוץ לציתה, ובעל בעבודתו במקום אחר צביתה העיר ולכן אסרו עפי ולי"ע בדבר.

אמנם מהפרישה (ועיין פרישה ביו"ד שם) ומהצ"ש הני"ל שחולקים על המהרש"ל ומחירים צביתו דידיה היכא שבעלה בעיר וכן מהצרכ"י (דאוסר רק משום דהוי גייסי צה) יולא דמתרת להתייחד חף אם היא עובדת בקציעות צבית אחר והבעל בעבודתו במקום אחר צביתה העיר, דגם צוה חימת בעלה עליה. וכן מוכח מהרדצ"ו דמייירי צגשים שהולכות לעבוד אלה הישמעאלים, וזהו להתייחד עס אנשים כאלה שאין לה אחס מגע ומשא חדיר אלה צאים למקום עבודתה לפעמים, אצל עס כאלה שיש לה אחס מגע ומשא צביתו עבודתה וצאים אליה חדיר עוד נכחצו לקמן בסו"ז חס מקרי לצס גם צה. והצ"ח שכתב בהצ"ע וצו"ד שם דמלמדת שבעלה בעיר אצל אינו עמה צביתה אסורה ללמד, לשיטתו קאזיל שפוסק כרש"י שבעלה בעיר אינו מחירה להתייחד לכחלה. (ד) לעיל בהגבי"ה צ' הצאנו את הפוסקים האוסרים

צבית"ח שם: הא דאמרין חימת בעלה עליה ל"ל שמתיראח שיצוה ויתפסנה צבעת ציאה דא"כ גם גם צה ל"ל מותר, אלא שמתיראח שימלאנה מתיראח עס איש שאינו גם צה ויחשדה צזינתה דא"כ מאי צעו זר גצה, אצל גגם צה לא יחוש הצעל חס ימלא מתיראח: עמו וד"כ תזנה ממש דהא מייירי ציחוד ממש דהיינו שהדלת נעולה צמפתח (ולצעלה חין מפתח, ולכן לא יכול לתופסה צבעת ציאה וכדלעיל סוף הגבי"ה צ') ולפי"ז כשבעלה נתן לה רשות ללכת לצית פלוני ודאי חוישין, וכ"ש כשבעלה נתן לה רשות לדבר דצ"ל תתיראח המתייחד ולהסגיר הדלת לחסור דצוה לא שייך חימת בעלה דבעלה לא יעלה על דעתו לחקור על היחוד עמו כיון שצרות הלכה ע"כ. ופסק כותיה הפ"ח צס"ק ז'.

ובתשובות אורי וישעי סי' ח' השיב למקשן שהקשה לו על הרמב"ם פכ"צ מא"צ שפסק בעלה בעיר מותר להתייחד עמה, ובמלמדת פסק דלא תלמד הנוקות מחשש יחוד עס הצבותיהם ומשמע דאסור חף חס בעלה בעיר, והשיב ע"ז דע"כ הי"ח לפרש צביתו הרמב"ם דחימת בעלה עליה שיתפסה צבעת צוה דא"כ גם צלצו גם צה ל"ל מותר וכ"י (מסיק שם כדברי הכמ"ח הני"ל) וכמו כן במלמדת דהדרך הוא שהצבות ישאו אלה צחדר בעבור צביהם לא יחשוד אותה בעלה ולא מחפיה ממנו ע"כ. ומהע"ז ביו"ד סוסי רמ"ה חין רחיה שסובר לאסור היכא שנתן לה רשות להיות צבית אחר כדאיתא בהמגיה על הע"ז בהצ"ע סוסי כ"ב עו"ש.

ומרן החזו"א ז"ל פסק להיתר כדעת קמייחא, וכש"כ בהגבי"ה הקודמת, וכן איתא צמכתצו לעיל בס"י ג' הגבי"ה ו', ושם הי"ה המתייחד שוכר ששכר חדר צדירת משפחה עיין להלן בהגבי"ה י"ח, ואזכיר כאן עוד עובדא:

פעם שאל את מרן החזו"א ז"ל צחור ישיבה שהיה צבן י"ט שנה וציתם צתל חצי, דהיות וחציו האלמן נושא עכשוו אשה אחרת והבחור צה לעתים צביתה, וצמייחוד צין הזמנים נמלא צבית. ואוכל וישן שם, חס יש חילוקים צדיני יחוד צין אשת איש זרה ולצין אשת אב, ואם מהני גם צה היתר דבעלה בעיר כדי שיוכל לשבות צבית כדרכו. והשיב לו מרן ז"ל דחין חילוק ומהני צה בעלה בעיר ומותר לו להשאר אשה צבית חף שהדלת נעולה צמנעול (יעל) צעת שאציו ילא למסחרו בעיר (הוא הי"ה נוסע לכל קצוי העיר חף הרחוקים למכור סחורתו). ושאלו שצו חס גם כשהוא נוסע לפ"ח ולר"ג למסחרו (היו לו ימים קצועים שצבם נסע חציו לשם) נחשצ בעלה בעיר, ואמר לו מרן ז"ל שלא, ושאלו הצחור הא עלול לחזור צכל רגע, וענה לו מרן שיש משך זמן צצעותיהם שלא יחזור צו, ע"כ. חזיין מכאן דמרן חתיר בעלה בעיר חף היכא שבעל נתן להם קשות להשאר ציחוד, דאין לך נחינת רשות גדולה מזו שחאצ רוצה שצבן ידור צביתו וישאר שם עס חמו חורגתו. אמנם חין להוכיח מכאן דאשת חציו לא נחשצת כגם צה (עיין להלן בע"ז וסי"ט) משום דכאן הי"ה צבר הצחור צבן י"ט צעת שאציו נשא אשה, וכן הי"ה צחור ישיבה שמרן ידע צו שלא יצא לידי קרצו דעת אשה. ועיין להלן בהגבי"ה ו' ד"ה מש"כ בהצ"ע וכו'.

וכן צדוצצ מישרים סי' ח' לענין רוכל חסוד לדבר ח' שמוכר סחורתו צביתו, וכשנכנס לצית הדלת ננעלה משנמח ע"י מנעול (יעל) ונמלא ציחוד עס בעלה צבית, ואחד מצדדי

ה. בעלה בעיר מהני אף שהבעל סומא (מין החידא, רד"ל, אור שמח) (ג).

ו. אף עם פרוץ מהני היתר בעלה בעיר (רדב"ז, וכ"מ מהרמב"ם, סמ"ג, ש"ע, מין החידא, ולכא"ו גם ממחרי"ט הרד"ל, היר"ש אלבזי בס' תאזה לעינים מחמיר בפרוץ אפי' כשבעלה בעיר) (ו).

השוכנין דהוי גם כה ע"כ. חזקן דס"ל דגם במפליג מחני בעלה בעיר. וכן מוכח מדברי מרן שליט"א בספרו דוצנ מישרים הוצא בהגב"ה הקודמת דין בסוגיא דסוכה לענין דינו של החכמ"א צעלה בעיר, ואם הסוכה פרוצה מלד אחד כדפרש"י צרכא, ואם שם לא הוי כמפליג א"כ אף צה שלריך לצא ויש לו מפתח מותר להתייחד ולנעול במנעול את הדלת כדכתב שם מרן וכ"ש כאן שפתוח ועוד דכזה מותר אף בגם צה כדכתב החכמ"א דחוששת שיתפסגה בעלה צעשה ציאה, וכ"ש צגוונא שנתן לה רשות להתייחד דמותר. אלא ודאי שם דינו כמפליג וכצ"ד ה"ל, ואעפ"כ מחני בעלה בעיר.

לעיל צ"ל ג' בהג"ה ו' הצ"ח מכתב ממרן החז"א ז"ל שבו סובר דעכ"ה האחרונה ואף דשם מסיק דעם עוד סניף יש להקל מ"מ צשנתיו האחרונות הקל למעשה משום צעלה בעיר לצד וכצ"ה צ"ל. ועוד צעודא דשם הרב פטמים כי עובד מחוץ לעיר לכן מסתמא ארף עוד ביתר.

(ה) מרן החיד"א צספרו שפ"י סי' ג' הוכיח כן מרצ יוסף (צקדושין דפ"א ע"א) דהוי סגי נכור והלך מהצית, ואמרין שם דלולא שר"צ הוי גם צה צאשחו הוי מחני בעלה בעיר. וכן הוכיח הרד"ל צשלהי קדושין. וכ"כ האור שמח צסוף הלכות א"כ לדבר פשוט והוכחתו מנגמרא זו.

ולפ"א חז"ל דהא חיתה צרין צקדושין (על כגמרא דל"א ע"א) דר"צ יוסף פתוח הוי וסמא את עלמו משום דלא מני קאי ולא להסתכלי חוץ מדי' אמות שלו, ולפ"ז י"ל דבעודא כאן הוי לפני שנסתמא, ואפשר דהוכחתם מזה שאמר ר"י לחתרים שקולו דרגא וכו' ולא אמר נשקול דרגא וכו', ולי"ע. (ו) הרד"ז צהוצא לעיל בהג"ה ג', וישמעאלים פרוליס הס, ושם צאש"י דמשום אונס לא חיישין צהם משום חיתת מלכותם, רק משום פיתוי, ולהלן צס"ד נכתוב ח"י"ה חם צזמנינו מחני בעלה בעיר להתייחד עם נכרי.

וכן משמע מהרמב"ם, סמ"ג וש"ע הסוברים דאשה אסורה להתייחד אפי' עם אנשים הרבב דסתמם פרוליס וכ"ש פרוליס ממש דכלל זה, ואעפ"כ בחירו סתמא בעלה בעיר והיינו אף פרוץ ממש. וכר"א זה הוצא מרן החיד"א לענין יתוד עם פרוץ צפ"פ להר"ד לעיל סי' ג' בהג"ה ל"ז. ורק צמי שלבו גם צה או צמי שקגא לה מהמתייחד כתב המחבר כאן דלא מחני בעלה בעיר וכמקור לקנא לה מתח"ד (נציאו להלן סי' ו') דכתב שם דחגיפותה מקרי שעצרה על הקנאי וגם נאסרת על בעלה כדאיתה צשמו צרמ"א סי' קצ"ח, והיינו משום דחזקן דחו חין עליה חיתת בעלה, אצל צפרוץ דלא מלינו דאסרו צבעלה בעיר לא צגמרא ולא צש"ע, מותרת להתייחד עמו צבעלה בעיר.

וכ"מ ממרן החיד"א צספרו שפ"י סי' ג' דמציא את החתונה לעינים צקדושין סי' של"ז דקשה מ"ע לא מוקמינן צע"ז דכ"ה ע"צ דהרצוה צאוסור יתוד עם הנכרי אף צבעלה בעיר דצישראל אף שהוא פרוץ מותר, ומתוך החיד"א דהיתר בעלה בעיר משום דהשמירה מכתה דחיתת בעלה עליה ופשיעא דצנכרי שהשש משום שיאגום אותה ודאי דאסור ומאי קמ"ל מחני ולכן לא מוקמינן שם צבעלה בעיר ע"כ. לפ"ז חו חין ראייה לאסור פרוץ צבעלה בעיר, וממה שכתב מרן החיד"א צצרכ"י על ו"ד סי' רס"ז סי"ז דלכן אסרו דאשה לא תלמד הנקות משום דזימנין דלצ אחד פרוץ ויצאו לידי איסור, אף

והמחירים, וכן את החוס' שאנן. והאפי זוערי על אצ"ע סימן כ"ב סי"ק י"ח, לאחר שהציה את מחלוקת רש"י ור"ן, חוס' ורמב"ם ה"ל בהג"ה א', כתב דמרן החיד"א נ"י צספרו צרכ"י הכרע כרש"י (וכבר כתבנו לעיל דצשירי צרכה שכתב חת"כ פסק להיתר, ועוד דצצרכ"י רק כתב ק"ת ראייה לרש"י ולא הכרע) ומסיק ונלפענ"ד לא נאמרו דברים אלה אלא לשעורים דאם צאמת ישנו בעיר והיא יודעת שצכיה יום הולא וחינו יכול לחזור לציהו עד עת האוכל אז הו"ל כמאן דליתיה בעיר ע"כ.

בהג"ה צ' הצ"ח את הנהיבות לשבת האוסר יתוד צצית אחר לחוס'. וצספרו המקנה דפ"א ע"א, כתב צדעת רש"י דרצה סתמא קאמר דבעלה בעיר חין חוששין ליחוד והיינו אף שמודיעה שמפליג ולכן מפרש דחין לוקין דחולי סובר שיצא אצל איסור ח"כא, אצל היכא שאינה יודעת שהוא מפליג אף שאינו צציתו מותר להתייחד גם לרש"י דחוששת שיצא דומיא דוי"צ ציר"ד סי' קצ"ט, ורצ יוסף לא הפליג אף שלא הוי צצית לכן מקשה עליו כגמרא דלריך להיות מותר מטעם יולא ונכנס כש"כ ככ"מ צפ"צ מהלכות ח"ת הציאו צצ"ש צס"י כ"ב, וציו"ד סי' קל"א דחין השומר וכו', ומציא ע"ז את הרשיות שהציה צנהיבות לשבת, לאסור צצית אחר ומאותו טעם דלא מרתחא שיצא מאחר שהודיע שמפליג, ועוד מוכיח כן מדצורה (לעיל בהג"ה ג' עיי"ש) דאפי"ג דמסתמא בעלה בעיר הוי מ"מ אסור משום יתוד ע"כ. אמנם חוס' שהקשו על רש"י סוברים צכונתו דאף היכא שלא הפליג נמי אסור ולפירושה צרכה דחין חוששין ואף איסור ליכא א"כ גם צמפליג ליכא איסור דהא רצה סתמא קאמר כדכתב המקנה. אמנם אפשר דח"ל לומר בהנהיבות לשבת שקאי להלכה, יצבור צדעת החוס' דגם צמפליג אסור, וחולקים לרש"י רק צחינו מפליג, ד"ל צצית אחר דבעלה לא יודע היכן שגמלאת רק אז ס"ל צדעת החוס' דלא מחני בעלה בעיר משא"כ צמפליג דמתתייחד צציתה אפשר דכן מירתחא שמה יקרה שיחזור ויצא, ורשיותו מפנימי וחלון, ומרמב"ם, י"ל דסגי חם נאמר דצצית אחר לא מחני, אצל צמפליג י"ל כמו צחינו מפליג דמועיל וצזה לא מיירי שם. ואפשר דלזה נצכוין הנהיבות לשבת צמה שמוסיק ועיין מה שכתבתי בהמקנה דוקא לרש"י וכו' והיינו רק צמפליג אצל צצית אחר גם חוס' מודים דאסור, ואפשר דחזר צו צנהיבות לשבת וס"ל אף צדעת החוס' דלא מחני צמפליג. ומתא הויכא צצטוחה שלא יחזור כגון שיודעת צודאות שגמלא עכשיו צק"ה בעיר וציאתו צאיה דרך שחיה יתרוץ זמן מסוים אז צאותו הזמן מסתמא אסורה להתייחד גם לחוס' לדעת הנהיבות לשבת, ועדיין ל"ע צכ"ז. ועוד ל"ע בהמקנה דהוכיח כן מהכ"מ שהוצא צצ"ש, הא צצ"ש שם משמע דס"ל צכונת ככ"מ דוקא שדרך הצעל לנסוע לעיר אחרת, אצל חם חין דרכו צכך אז אף שמפליג בעיר ומתעצב צצטודחו י"ל דמותר.

מהצית דוד (מהג"ר דוד עצעיל ז"ל) סי' כ"ה משמע דגם צמפליג מחני בעלה בעיר דמקשה צסוגיא דסוכה דכ"ה ע"צ דפרש"י משום יתוד שמה יטערך החתן לנקציו, ומקשה הא הוי דומיא דיולא ונכנס ומ"ע חיישין ליחוד, ומתוך דשאני החם שצתי כסאות שלהם הוי צשדכ והוי כמו מפליג, ואח"כ מקשה הא בעלה בעיר ומשני דחוששין ליחוד עם

כ. המגדל יתום או יתומה בתוך ביתו (אפי' אין הילדים יודעים קלל שאין זה אבותם) אין לך לבו גס בה יותר מזה. ופי' א היה נער בן י"ג שנה שגידלתו חורגתו מילדותו והזהיר מרן החורא ז"ל על איסור יחוד הנער עם חממתו בשאין שם אביו (ולענין יחוד אם ובגה או אה נארת שנתגיד פ"ג בהג"ה (י"ט).

כא. לענין עיר גדולה מאוד וכן לענין שתי עיירות סמוכות ז"ל עד כמה מחשב בעלה בעיר לא מצאתי מברור בפוסקים (ועי' עוד מהדד לעיל סי' ר' בהג"ה ב') ובשם מרן החורא ז"ל אמרו שתורה בשנת תשי"ג שכל תל אביב ואף שכונותיה הרחוקות נחשב כעלה בעיר ולענין ת"א ורמת גן פסק אז דהוי כעיר אחרת וכשיכ פ"ת ות"א דהוי כבי עיירות. ע"כ שמעתי (הובא בהג"ה ג').

כב. איסור שבעלה בחוד הסוכר או באותו חדר אין איסור יחוד אפי' עם מי שלבו גס בה (כ"מ מהבני חיי מעשה רוקח, מרן הויד"א), ומשמע שכשהבעל ישן באותו חדר אין איסור שהיא ישן שם אפי' מי שלבו גס בה (ג).

במילואות שאינה ערוה עליו חף שנתגלה עמו בלילה נשאר איסורה נגזרת דוד, כגיל צעיר המקנה תשי' לשיטתו בסוכרין דמקנה כאלו ממנה את רשיי, ועיי' בסוכרין בתוס' דכתבו אליה דשמאל חמד לה כיתה זה דוד ואמב כבר כיתה משוחרת כצאכ למחמה, ואליה דשמאל לה קשה מידי דכא סוכר כאלו בקדושתן ואלוהו סוכר ביהוד סכו. ולפי"ז במגדל חוקת חף מיום הולדה סוכר להתייחד חכם מהחורה ואין לך גם כה יחוד מו, ואף אם משהו יחשקם בצאור דברי המקנה, מ"מ זה צור מהמקנה דמרבן ודחי שאסור להתייחד עם אחותו בניוה, כשהם מלכ אחד חף אם נתגדלו יחד וכ"כ במגדל חוקת אה, או קרובתו שכיח ערוה עליו.

היולה לאסור להתייחד עם אחותו בניוה (שגולדס לאציו מלשכ אחרת גויח) וכ"כ להיך עם אחיה כג, וכ"כ כשמישם נחגיירו, ה"מ להספק אם מותרים להתייחד אם ובנה שנתגיירו וכן נחגיירו מ"מ אמה שנתגיירו ועין יריד סי' רשי"ט דצריכ' אכיו רבנן שישא אה אמו, וכן את אחותו מאמו, ועיין לעיל סי' ז' בהג"ה ז' גדי"כ וכמו שאין וכו' דכתבו שם דלנשי כנסי"ג אכני חף על-אם אמו וכדומה חף דכוי רק שניות, ואפשר דיש לחלק בין גזירה שניות לגזירה דגרים, ועוד עיין בסוכרין דק"ג ע"ד דאמת זה על אמו יאמרה לו כלום יש לך כנאה ממקום שילאה משם, ואפשר דסברא זו שייכת גם בצנן ואמו שנתגיירו שיכיו מותרים להתייחד ולא חוששים שיפא עליה וצ"כ.

(כ) הנה זה פשוט דבעל משמר את אשתו שכיח עמו יותר ממה שכיח משמרת את צעלה שמה, ומאחר דאשה משמרת את בעלה מלשה שכוף גם כה כדאיתא בפי' ר' סי"ב, כ"כ דבעל משמר את אשתו ממי שגם כה וכן איתא לכדיח במילואי צעלה קדושתן, ואם הויכ גם כה אסור חף כשבעלה בעיר עד שיהי צניח ע"כ, וכ"כ. מרן החויד"א גזירו לכן אייב וכתב כן חף אליה דרשיי כסוכר דבעלה בעיר לא הוי היתר להתייחד חף עם מי שאינו גם כה (לעיל סי' א') וכ"כ בפוסקים לכן בהג"ה כ"כ, וכ"כ המקנה בקדושתן ד"פ ע"כ בתוס' ד"כ ר"ש טונור דאף לרבנן כסוכרים דאין אשתו משמרתו משום דמחפש עליו, מ"מ סוכרים דבעל משמר את אשתו ע"כ. ולפי"ז כ"כ משמרתו חף, אם היא בחוץ חסר לו בח"ל, כמש"ל בפ"ג מ"י והמש"ל דוקא כאלו כסי' ו' בהג"ה ז', כי"כ בעצמה משמר גם כה. אף חף אם הוא בחוץ חסר לו בח"ל, ועוד דהכי לבי"מ שאלו מחללים בצניח וכו' רוקח מסיק: אצל ח"ן ודך ה"מ לבי"מ צניח בצניח ע"כ, ולדיכ"ו כהונה חף שכוף בעיר לא מהני משום דכ"כישא צמלמד מחללים כס כ"כ"מ שדך אשתו לבי"מ עמו צניח או בח"ל, אצל לא בעיר דזכ"ן לא מהני ולא כ"כיש שכוף שם כסי' ו' בהג"ה ז' ולפי"ז כ"כישא צמלמד האיסור

צניח הויריח ממצח מחלה, ולפי"ג שלירק שם עוד כיתר נוסף לבי"מ דבעלה צמיר כיונו משום דמספק אז אם מהני בעלה בעיר חף כשעות שצמחים שלה יכא, כמו שכתב שם, (ולפי"כ פסק מרן דמכא לעיל בהג"ה ז') אצל אם הוי גם כה לא מספק כלל. וכן עיין פסק מרן בהג"ה ג' לענין אשת אביו.

(י"ט) ונראה פשוט דכיתור בכל האופנים שכזכרנו, הוא אסור מהחורה, כיכא שכיח ערוה עליו (עיין לעיל סי' ס"ג וסי' י).

הנה במקנה בקדושתן דפי' ע"כ כתב ח"ל: פרש"י צריכ' דוד, עם אמו ועם בתו וכו' דאכיו הנשי כנסי"ג וכו' דנכסיה וש"י יחוד דפנייה דוד גזר עלייהו כמעשה דלמנו וסמר משום אחותו כיון אייב אפי' אי נימח דאחותו דמי לצמו ואמו כיון שנתגדלו ביחד מ"מ מסתמא דוד גזר עלייהו כיון שבעצמה שכיח באחותו הוי דדומק לומר דכיון שלא היתה באיסור ערוה עליו כיון שהיתה זה יפ"ח גרע עפי' דאין זה ספרא כלל דמשום זה לא מהני מה שנתגדלו ביחד ואדרבה כיון שחמד איסורה יש לאסור יותר כדמשמע צמטה ד"ז ע"כ מה-נדש שכיח בכחה וכו' אלא חף דוד גזר עלייהו מ"מ אכיו הנשי כנסי"ג דלה תקוף יצריה עכ"ל. ועיין פרש"י בקדושתן דק"כ ע"כ לענין חמד זה יפה חסר, דחמד היתה זה דוד דנתעצרה אמה ממנה וילדה לפני שנתגיירא וייתה זה כותית, ונראה דאין להוכיח מהמקנה דכ"כ כיכא שאחד מגדל חוקת אה, או אחת מגדלת חנוק זר מיום הולדה דלא יכ"ה איסור יחוד מהחורה כשגייעו לגיל היחוד, דאפשר רק באחותו אפי' במקנה שמוחר ביחוד אחת מהחורה, ולא משום דנתגדלו יחד משוי את הסיחור רק כיון שנתגדלו יחד אייב דנחה למה-דחה, ומסתמא כשכתירה היתרה אותן גם האחות בעל-ביתיה, ואליה לצמרתהו מאחותה שלה נתגדלה יחד אהו דודאי נמי מותרת להתורה חף לסברתו זו של המקנה דומיא דבתו ואמו שמופתח חף שלח נתגדל אחס, ועכשיו באחותו מאציו מופת חסר שכיח אחותו במילואות רק דאינה ערוה עליו, דמהחורה מותר להתייחד אחת כשהיא פנויה ורק דוד גזר עליה, כיכ מקום למימר דרק באחות כזו שאינה ערוה עליו גזר דוד (דיוק לשון המקנה דכתב: "כיון שבעצמה באחותו כיכ"ו וכו' שלח היתה באיסור ערוה", דקורה אשה האחות, רק שאינה באיסור ערוה) אצל באחותה שכיח צמרה עמו לא גזר, ועיין כתב המקנה: דאין זה סברא כלל דמשום זה (פי' משום דלית ערוה עליו) לא מהני מה שנתגדלו ביחד (פי' חף שכיח אחותו במילואות שהדרך שמתגדלים ביחד, אצל לא שמתגדלים ביחד משום את הסיחור וכ"כ) ונאמר דרק אחת אכ"ר גזר, ואדרבה אמתח שכיח גם ערוה עליו מהחורה, יש לחסרה עפי' ובאמת גם הוי בגזירת דוד, ואכיו כנסי"ג באחותו שכיח גם ערוה להחירה ביחוד, אצל באחותו

בג. מותר להתייחד עם נכרית שבעלה צמה [ואפשר דזה דוקא כשבעלה באותו חדר] (ירמ"ל. עור מקודש. עור יעקב) (כא).
 כד. לכתחילה הנכח להתרחק מיוחד אפי' בעלה בעיר (ע"י לעיל סי' ג' ענין בשם רמב"ם יראה דיל).

סימן ז' וז' סעיפים

דיני שאר שומרים המתירים יחד

א. לא תתייחד אשה אחת אפי' עם אנשים הרבה עד שתהיה אשתו של אחד מהם שם (רמב"ם. סמ"ג. השואל בתוס' הרשב"א. תד"מ. דב"א. סי' ע"ב) והחלקים על הטור שסובר דאיש ואשתו לא הו' שומרים לאתריהם (אלא דהטור סובר דבלתי שרי אשה אחת עם שני אנשים. דסתם אנשים שומרים).

משום דאין דרך האיש להיות בצניות, והוא ללא מהני בעלה בעיר כחז' המעשה רוקח ^{שם} משום שמתפתה בקל, והיינו מסתמא כסדרת מין החייד"א דגייסי זה (שם בהגה"ה) וכהנה א"ס דרך האיש להיות בצניות, אף שהוא בחצר והיא ממלכת בחצר אחר בחצר מותר דמיה דרישא בלשמו, אי"כ צוין דאף בגם זה מהני שמירת בעלה אף שהוא בחצר והיא מתייחדת בצניות. ועיי' בהגה"ה דגם מין החייד"א צרכי' סובר כ"ן.

ועוד מוכח בן ממזן החייד"א בספרו שעי' סי' ג' בד"ה יהנה ראייתו וכו' מצוה את הידי אלהי' שמותרת את קושית חו"ט על רש"י בקדושין דפ"א ע"ה דקושית בגמרא על ר"י משום דבעלה עמה צניות פשיטא גם לרש"י דמותר לכתחלה, והקשה עליו מן החייד"א דאי"כ דרי' היה צניותו הו"ל להקשות בפשיטות וזה ר"י עם אשתו צניות הו', וכו' קושית עלומה ללא גרע מדין אשתו משמרתו, ולא להקשות מגזרה אגבזרה, ועוד מאי משני דגייסי ציה צרי' כיון דרי' היה צניות ליכא למיחש למידי, אלא ודאי דרי' הלך מציתו ואשתו נשארה לצד צניות ע"כ, והנה זה צרור דגם כונת הידי אלהי' שחשש ר"י שהיה תתייחד בחצר אחר, או תתייחד צניות כשהבעל יהיה בחצר, דא"ס כונתו בעלה עמה ממש בחצר, אי"כ איך חבל ר"י ואשתו עם ר"י, וס"ל ליה דצרכי' אסור בגם זה אליבא דרש"י (ואין לראיה מה דאוסר לדין דפסקין בתוס' ומיירי דרי' הלך מציתו) ועיי' הקשה עליו מן החייד"א וס"ל דצד פשוט דגם צרכי' מהני שמירת בעלה, ולכן לא הקשה עליו בפשיטות הלל אכלו בחצר ביחד וכן הקשה בלמח הכנסת אלהי' על אשה"ס סי' כ"ב על הי"א, אצל מן החייד"א לא מקשה בן, ואף דמין החייד"א מזכיר קושית זו לבסוף שם זהו רק כדי לדחות עליה למימד דרי' גרע משום דמאור עינים היה ועיי' כחז' דברי אכלו שלשתן בחצר אחד, ולכן לא מתרץ נמי מן החייד"א אליבא דרש"י דמיירי דרי' ולא לחלף, אלא כחז' דאף לרש"י מיירי שילא ר"י לעיר ותהי את רש"י צלוסן אחר עיי"ש.

משום דאין דרך האיש להיות בצניות, והוא ללא מהני בעלה בעיר כחז' המעשה רוקח ^{שם} משום שמתפתה בקל, והיינו מסתמא כסדרת מין החייד"א דגייסי זה (שם בהגה"ה) וכהנה א"ס דרך האיש להיות בצניות, אף שהוא בחצר והיא ממלכת בחצר אחר בחצר מותר דמיה דרישא בלשמו, אי"כ צוין דאף בגם זה מהני שמירת בעלה אף שהוא בחצר והיא מתייחדת בצניות. ועיי' בהגה"ה דגם מין החייד"א צרכי' סובר כ"ן.

ועוד מוכח בן ממזן החייד"א בספרו שעי' סי' ג' בד"ה יהנה ראייתו וכו' מצוה את הידי אלהי' שמותרת את קושית חו"ט על רש"י בקדושין דפ"א ע"ה דקושית בגמרא על ר"י משום דבעלה עמה צניות פשיטא גם לרש"י דמותר לכתחלה, והקשה עליו מן החייד"א דאי"כ דרי' היה צניותו הו"ל להקשות בפשיטות וזה ר"י עם אשתו צניות הו', וכו' קושית עלומה ללא גרע מדין אשתו משמרתו, ולא להקשות מגזרה אגבזרה, ועוד מאי משני דגייסי ציה צרי' כיון דרי' היה צניות ליכא למיחש למידי, אלא ודאי דרי' הלך מציתו ואשתו נשארה לצד צניות ע"כ, והנה זה צרור דגם כונת הידי אלהי' שחשש ר"י שהיה תתייחד בחצר אחר, או תתייחד צניות כשהבעל יהיה בחצר, דא"ס כונתו בעלה עמה ממש בחצר, אי"כ איך חבל ר"י ואשתו עם ר"י, וס"ל ליה דצרכי' אסור בגם זה אליבא דרש"י (ואין לראיה מה דאוסר לדין דפסקין בתוס' ומיירי דרי' הלך מציתו) ועיי' הקשה עליו מן החייד"א וס"ל דצד פשוט דגם צרכי' מהני שמירת בעלה, ולכן לא הקשה עליו בפשיטות הלל אכלו בחצר ביחד וכן הקשה בלמח הכנסת אלהי' על אשה"ס סי' כ"ב על הי"א, אצל מן החייד"א לא מקשה בן, ואף דמין החייד"א מזכיר קושית זו לבסוף שם זהו רק כדי לדחות עליה למימד דרי' גרע משום דמאור עינים היה ועיי' כחז' דברי אכלו שלשתן בחצר אחד, ולכן לא מתרץ נמי מן החייד"א אליבא דרש"י דמיירי דרי' ולא לחלף, אלא כחז' דאף לרש"י מיירי שילא ר"י לעיר ותהי את רש"י צלוסן אחר עיי"ש.

ונראה דאף כונת החייד"א כ"ל, צד שיהא צניות, דהיינו אף שהוא בחצר אחר, דא"ס צניותו החצר פשיטא כדבר ומאי קמ"ל. ועיין בתשובת כרתי"ה סי' ל"א ומיירי שם ביחד עם גרושתו דגם זה.

ולפי' דבעלה עמה עדיף עפי' מאשתו עמו ומירחא מצעלה יותר ממה שבעלה מעמד ממנה ומתרת להתייחד אף מי שגם זה, אי"כ אף לישון בליה בחצר אחד עם בעלה ועם מי שלבו גם זה מותר כדן אשתו משמרתו דמהני אף בליה לישון עם אשה שהוא גם זה כדכחזנו לעיל בס"י ה' הגה"ה ה', ו. ועיי' בהגה"ה י"א דהכרתי והמה"ש סוברים לענין כלה שפי' דלילה הבעל דינו רק כשומר אחד דהיישין שחזנה אשתו כשישן, לכן צעין עוד איש או קטנה

(בא) הגהות הרד"ל בקדושין דפ"א ע"ה צ"ה בעלה בעיר וכו' כחז' : וי"ל דבעלה עמה ממש מודה רש"י דמותר להתייחד וכמו אשתו משמרתו, ולכאורה ק"ו הוא מנכרי דאין אשפו משמרתו, ואפי"כ אמרין בסנהדרין דפ"ג ע"ה דנשייהו לא מפקרי, ואפי' מאן דסובר שם נשג"י, מודה הוא דלא מפקרה רק שנשמעת ממנו ומזה עכ"ל.

וכן צ"ל יעקב (מהגר"א הורב"ן ז"ל, מפרשצונה) סי' ע"ז פסק בן והוכיח בן מע"ז דלי' ע"ז ללא מתרלת בגמרא דשמאי והלל גזרו על הנכרית אפי' עם בעלה עמה, וכן משבח דקכ"ז ע"ז ר' יבוסע נתייחד עם מערוניתא וסובר דהכיתר שם משום דבעלה עמה ה', וכי' מדלל הזכירו כל הפוסקים לאסור יחוד עם נכרית שבעלה עמה, ואף למ"ד נשג"י היינו שאינה משמרת לזנות שלא בפניו, אצל בפניו ודאי לא חזכה עם אחד עיי"ש דמאריך צריות, ומסוק דמותר להתייחד עמה כשבעלה עמה דהוא משמרת בפניו לכ"י, וכן מלאתי כהדיא בעזר מקודש סי' כ"ב, וכן הוא בצריח צשמים ראש הוצא צפ"ת אשה"ס סי' ד' סי' כ"ג עכ"פ פסיקה ל' דגם צמין, בעלה משמרת, לכן ממילא מותר להתייחד עמה בפני בעלה ע"כ.

Selected emails from our listeners

I was listening to your show of last week regarding mental health issues and what Mrs. Shoshana Boneliel said about being honest and transparent is the way to go it really hits home since I myself just recently had a broken engagement as there were some serious mental issues that came to light which were not disclosed and as she said if things are dealt with beforehand then it could save a lot of problems and Agmas Nefesh to people. Also of what one of the other people mentioned about things that happen years ago and years later people are still suffering from it and need help I can also vouch for that. Last week's show really hit the nail on the head for me.

Thank you for the good work that you do I really enjoy listening to your shows.

Dear Dovid,

Some feedback on the last two shows.

1. About Peleg. It left me uncomfortable. I live in Israel and see the splintering and rally. The discussion with R. Yosef Fleischman went smoothly as he completely agreed with your position. The comments about American Roshei Yeshivas borderlined on being disparaging with his revealing a personal discussion with Rav Shmuelevitz how American Rabbis are the problem, saying outright that they are being duped by Peleg PR sharks. To this you implicated HaRav Aharon Feldman, Shlita, but Fleischman ducked out. As a listener, I don't know how to think about it, especially being familiar with the Gadlus of HaRav Aharon Schechter and Rav Feldman Shlita. The problem worsened with Rav Tambak's rattling off a long list of Gedolim, in Israel and abroad supporting Peleg. In spite of this you continued to push him about the מיעוט issue and with a questionable argument about אחרים להטות without any proof it's valid in today's splintered generation. I was left with the impression that you had him on the show in order to straighten him out but was unprepared for his answers. In that sense you truly kept your promise to give the other side a podium. To your credit you gave him the floor and Tambak didn't budge on any points although they seemed ridiculous. I think a follow up is necessary which might include spokesmen for these American Rabbis to explain why they get involved in Israeli issues. But without זקן ממרא אחרים רבים from your side.

2. The Mental health show was very important especially the discussion about היתר בעלה בעיר. I'm concerned though that today's generation is far more promiscuous than the time of the Chazon Ish Zt"l and would venture that he would agree with Rav Moshe today. Health workers have a unique situation, a job to do and the

Chazon Ish psak helps them get it done. We would have to hear from a modern Posek as HaRav Dovid Cohen or HaRav Shechter, Shlita, if that would hold true outside of the mental health setting. I suspect not. What is a "City"? All of New York? Traffic jams, etc. Someone listening to the show may not appreciate this and perhaps it should have been brought out clearly.

An amazing public service that I look forward to hearing each week.

Yaakov Ulano.MD

Netanya

Thanks for your wonderful show as usual

I would like to point out that what you stressed on that going to a therapist should be a natural and normal thing as a very important point and even though you stressed a lot on it, I don't think it's possible to stress on it enough. I know someone that goes to a therapist and I always tell that person this point. I add that I think most people could have a great gain from it to improve their quality of life, if someone is alert he will recognize this by himself. I would also go if only I would have enough money. But because this thing is not in our lists of must's (food gas tuition etc.) I have to put on the top of my line in the luxury list I have.

I would like to point out that to my understanding a lot this is included in the Gemara דאגה בלב איש ישחנה. What is stressed a lot about that a person must have someone to talk to a Rov a friend is also because of this subject, just a therapist has a bigger value because of the experience they have.

Thanks a lot

Yisroel Rosenberg

Dear Reb Dovid,

You never cease to amaze and inspire me with your Headlines show every week. I have to actually catch up on few shows that I have missed recently, but was deeply touched by the show on mental health as I experience this with one of my close family members.

I was wondering if you could do a show on the topic of Biblical criticism which always comes up when we start reading Bereishis again. This would be distinct from the science-themed shows you did earlier this year. It is

important to be able to respond to people with questions and ensure that our fulfilment of Torah and mitzvos is rooted in the right frame of mind. Looking forward to hearing it :-)

Kol tuv and continued Hatzlacha with this incredible work,

Gedaliah Levin

Melbourne, Australia

Hello,

I first must note how much I enjoy the show. I find the topics very relevant to today's day and age as well as being relevant to every type of Jew.

With that being said, I would like to make some suggestions for future shows.

1) One of the most downloaded shows is throwing kids out of school. In fact any show that speaks about one's children (addiction, shidduch crisis...) have been some of the most downloaded shows. Throughout my life I have had learning disabilities, dyslexia, add and ADHD. Throughout middle school and high school I was able to fly under the radar and still do well in school while hiding my disabilities. That caused me to not learn or Daven well because I was too busy breaking my teeth on the Stam reading of the words, let alone translating. It wasn't until I went to Yeshiva in Israel for the year did I address my issues. I went to a specialist and he really changed my life and gave me such a confidence boost. I am in Semicha going into Chinuch and work with high schoolers from all backgrounds with their reading issue. If you can talk about learning disabilities, how to influence these kids and keep them learning while providing proper help, I believe will be a great and important show. I would suggest having the therapist that helped me in this issue, because in my experience and from what I have heard about other people that went to him, he is the best. (If interested I would be more than happy to give you his name and number or just explain a little bit more about who he is and what he does).

2) You have mentioned numerous times on the show about how Michanchim do not get paid enough and therefore some of the best potential Michanchim cannot take the Chinuch lifestyle and therefore risk the next generation. I was speaking to a Rav about whether I should go into Chinuch or make money and he told me a line that really stuck with me. He told me "there are many people that should be going into Chinuch and don't as well as many people that shouldn't be going into Chinuch and do". This is the future of Klal Yisrael. I think it would be a great show if you can speak about who should be going into Chinuch and suffer a little bit for the good of Klal Yisrael and those that shouldn't but rather make money and support Michanchim and Yeshivos. (Again, there is a principal that I know of that is beloved by all and has been in Chinuch for over 30 years and knows about this issue).

3) There are many kids in all communities that are disconnected with Judaism. Some completely go off the Derech and others turn into robots. I think it is important to have a discussion on what is the biggest problem with Chinuch in our generation both in our homes/communities and our schools. Just a side point, Rav Pincus once said our generation has the most amounts of people doing mitzvot and learning, but the least amount of people thinking about Hashem in whatever they do. There are many people that can go an entire day of learning and mitzvot without thinking about Hashem even once. (Baruch Hashem I know many great Rabbeim and know someone that is great for this topic also).

Thank-You

Yehuda Avner

Selected audio from our listeners

Daas Torah (1) *click here*

Daas Torah (2), Mussar *click here*

Daas Torah (3) *click here*

Lengthen the shows *click here*

Show suggestion- Electricity on Shabbos in Eretz Yisroel *click here*

Show suggestion- Observant but not religious *click here*

Show suggestion- Vaccines *click here*

Show suggestion- Alternative medicine *click here*

Show suggestion- Molestation *click here*

Comments on the show *click here*

Orthodox Compulsive Disorder?

February 15, 2010

by Sharon Udasin

“Mr. A” is a 43-year-old chasidic man who is so afraid to make mistakes in his daily prayers that he cannot bring himself to get out of bed until noon or 1 p.m. The reason? Obsessions he’s faced since his days in yeshiva, when he was consistently the last person to finish praying each morning.

“He thought he was just more religious than everyone in the class,” said Dr. Steven Friedman, a professor of clinical psychiatry at SUNY Downstate, who was addressing a group of fellow therapists. “Patients who have religious obsessions often don’t recognize or admit that they have symptoms.”

Friedman was speaking to a group of 30 therapists — at least 20 of them Orthodox Jews — who had gathered for a three-day conference this week at SUNY Downstate Medical Center in Brooklyn sponsored by the Behavior Therapy Training Institute of the International Obsessive Compulsive Disorder Foundation. While the Institute holds about three of these meetings annually, this was the first conference tailored specifically to the needs of Orthodox Jewish therapists, who had been unable to attend regular Saturday programming.

Sessions last weekend were largely the same as any other Behavior Therapy Training curriculum, aside from Friedman’s Sunday afternoon lecture about “Religious Scrupulosity,” which targeted obsessions and compulsions rooted in Jewish ritual. In addition to discussing these specific behaviors and treatment techniques, the doctors focused on the unwillingness of many Orthodox Jews to even seek treatment, in a community where mental health issues are somewhat taboo.

“You can speak Yiddish like I do and you’ll still find that that won’t get you access to certain populations,” Friedman said. “Since the community is so small, most of them you know and it’s one degree of separation. If you give me the name of an Orthodox person in the United States, I can find someone who knows something all about them.”

“This is problematic when you do therapy,” he added.

OCD is a genetic disorder that equally affects men, women and children of all backgrounds, typically appearing between the ages of 10 to 12 or in late adolescence or early adulthood, according to the Foundation. On average, OCD inflicts 1 in 100

adults and 1 in 200 kids and teens, amounting to about 2 to 3 million adult cases and 500,000 childhood cases in the United States alone. Because OCD runs in families, there is a 15 percent chance that a patient's child will also exhibit OCD, though not necessarily in exactly the same form, Friedman explained. For example, he said, a parent might be an incessant hand-washer, while the child might become a compulsive checker.

Be it contamination, relationships or religion, OCD "always attacks what's most important," according to Friedman, and for Orthodox Jews with OCD what's most important is their daily commitment to Judaism. And so much of Orthodox Judaism — or anything religion — is about prescribed ritual, like the particular order in which Jews put on and tie their shoes, adjust tefillin precisely on their heads or clean themselves before prayer.

Ironically, however, OCD patients may get so much anxiety from the religious practices that they don't even enjoy the rituals and beliefs that are so important to them. Prayers and religious behaviors will often be painful processes, punctuated by incessant questioning and reassurance seeking from rabbis and elders.

"You see a lot of compulsive behaviors with the intention of undoing something that has been done wrong," said Dr. Jeff Szymanski, the executive director of the International OCD Foundation. "I have to repeat it until it's done perfectly."

Friedman added, "People with OCD don't really get any joy out of their religious experience."

Instead, they may spend inordinate amounts of time doubting and checking — whether they prayed correctly, whether they greeted every single person in shul, whether they scrubbed their hands for long enough between handling milk and meat. One patient was so worried about clearing his house of chametz during Passover that he built his own extremely dangerous — not to mention illegal — matzah-baking oven in his basement. Intrusive thoughts may also extend to aggressive and sexual obsessions, such as momentarily perceiving the rabbi as a Nazi, thinking the Second Temple was for pagans or fearing homosexuality when one is not actually gay.

"A lot of Orthodox Jewish men seem to have this fear. It's not usually true. I usually just ask them one question, are you attracted to men?" Friedman said. "And the answer is usually no."

For Orthodox women, he says, the most problematic Jewish rituals for patients are properly adhering to kashrut and observing "family purity" laws, which Friedman calls a "torture" for some OCD patients, particularly due to the meticulous checking and counting required of them each month.

"The rituals will typically be offshoots of their current religious practices. Their faith-based practices will get co-opted by the OCD, so [a Jewish patient's] compulsive behavior will look a bit different from someone who is Protestant or Muslim," Szymanski said. "But the themes are pretty consistent — it's typically a fear of offending God or engaging in something blasphemous, a fear of hell, of Satan, of doing

something imperfectly. The compulsive behaviors are typically things like praying a certain way and praying enough.”

Among patients of other religions, Friedman found one Hindu man who was so afraid of stepping on God that he wouldn’t get out of bed, as well as many Muslims who were so concerned with performing ablutions (washing) properly that they were unable to begin prayers. For Catholics, imagining Jesus sleeping with the Virgin Mary is a popular obsessive fear.

The best way to conquer — or at least subdue — obsessions and compulsions is to undergo cognitive behavioral therapy with exposure to the trigger, a technique that is all too often left out of medical school and doctorate curricula, according to Szymanski. At their triennial conferences, the OCD Foundation aims to compensate for this oversight and teach therapists the newest techniques in cognitive behavioral therapy. For any patient with moderate to severe levels of OCD, Friedman adds that an on-site home visit is also crucial when assessing behavioral patterns.

“I actually go to the bathroom with them and say, ‘Show me how you wash,’” he said. “People are not in touch with many of their compulsions.”

And he believes that for the most part, Orthodox patients will progress better with Orthodox therapists, despite the fear that they may have some of the same friends and acquaintances in their close-knit communities.

“Ultimately for OCD and [religious manifestations of it], probably most of our patients are better served by seeing someone within the community who knows the intricacies,” Friedman said, noting that he’ll often help people by labeling their obsessions in Jewish terms — “mishegas” (craziness) for adults and “nudniks” for kids.

Copyright © thejewishweek.com

Suspending *Mitzva* Observance to Treat OCD

The National Institute of Mental Health estimates that some 2.2 million adults in the United States suffer from obsessive compulsive disorder (OCD),¹ a debilitating condition that manifests itself through, among other symptoms, incessant uncertainty about the satisfactory completion of tasks. For example, OCD patients are prone to repeatedly wash their hands due to the concern of germs, check their doors to ensure they are locked, and make sure electrical appliances are turned off before leaving the house. They might also count things multiple times out of fear that they may have counted incorrectly.

For the halachically observant Jew, OCD can be especially severe. *Halacha*, by nature, is very demanding and detailed, and given the religious importance we afford to the meticulous observance of all its minutiae, it can create a great deal of anxiety and result in compulsive behavior among those suffering from this disorder. Observant Jews with OCD may, for example, be unable to complete *berachos* or prayers, as the uncertainty as to whether they pronounced all the words properly will drive them to recite the texts repeatedly. Married Orthodox women with OCD may find themselves spending many hours preparing for the *mikveh* on the night of immersion, overcome by anxiety over the possible presence of *chatzitzos* (dirt or other foreign substances on the skin or in their hair, which could invalidate the immersion). They might also feel the need to consult about every light discoloration found on their undergarments and *bedika* (inspection) cloths. Pesach preparations can be exceedingly stressful for OCD patients, who will feel the need to check the entire house numerous times to ensure the absence of all *chametz*.

One Orthodox Jewish therapist explained that OCD “always attacks what’s most important” — meaning, it creates anxiety regarding that which is most vital to a person.² For most people, this is personal safety and health, but for the conscientious observant Jew, this also includes meeting halachic obligations. The obsession with halachic details, coupled with the more standard obsessions

1. <http://www.nimh.nih.gov/health/topics/obsessive-compulsive-disorder-ocd/index.shtml>. Retrieved November 12, 2015.
2. Dr. Steven Friedman, quoted by *The Jewish Week*, February 16, 2010.

with health and safety, can make the patient entirely dysfunctional and hamper his or her ability to find fulfillment in any area of life.

OCD is generally treated through cognitive behavior therapy (CBT), and at times with medication as well. Typically, the therapy used to treat OCD involves “exposure and response prevention,” whereby the patient is trained not to respond compulsively to the situations that trigger obsessive thoughts. In the case of “halachic OCD,” this might mean training the patient not to repeat the *beracha* or prayer text, even if he knows for certain that he recited it improperly.

This gives rise to the intriguing question of whether, from a halachic standpoint, such treatment is permissible. Is a therapist allowed to train his patient not to repeat *berachos* over food, for example, even in cases in which the patient is certain that he missed a word? Is it halachically acceptable for an OCD patient to continue his recitation of the *Shema* or *Amida* even after mispronouncing or omitting some of the text? In other words, is the interest of restoring mental health a sufficient reason to knowingly allow the patient to fail to observe *mitzvos*?

This question was already addressed by the Steipler Gaon in one of his published letters (*Karyana De-Igresa*, 373). Without elaborating, the Steipler Gaon rules that the patient in question should be instructed to pray from a *siddur* and not to go back to recite any text that he fears may have been recited incorrectly. More recently, Rav Asher Weiss dealt with this question in the second volume of his responsa (*Shu”t Minchas Asher* 134). Rav Weiss rules unequivocally that an OCD patient may and must follow his therapist’s instructions for overcoming his disorder, even at the expense of *mitzva* observance. He writes:

ראשית חובתו של איש זה לעשות את כל הנדרש על מנת למצוא מזור ומרפא למחלתו, ולשם כך מותר לו אף לעבור על מצוות התורה.

This man’s primary obligation is to do everything that is necessary for him to cure his illness, and to this end he is allowed even to violate the Torah’s commandments.

In the pages that follow, we will discuss Rav Weiss’ arguments and explore the various sources relevant to this issue.

יותר מחומש

Rav Weiss begins by positing that *halacha* absolves one from fulfilling a *mitzva* when this is necessary to avoid illness. Just as one is not required to pay יותר מחומש — more than one-fifth of his assets — in order to fulfill a *mitzva*, one is similarly not required to subject himself to physical harm or debilitation for

the sake of a *mitzva*. Therefore, if a person suffers from a debilitating mental illness, and his mental health professional determines that his recovery requires suspending *mitzva* observance, then the patient should comply. As long as he is only suspending the observance of *mitzvos asei* (affirmative commands), and not transgressing prohibitions, this is permissible for the sake of restoring his mental health.³

A similar line of reasoning can be found in a responsum of Rav Moshe Feinstein (*Iggeros Moshe*, E.H. 4:32), where he permits a young divorced woman to leave her hair uncovered so that people would not discern that she had been previously married. Rav Moshe writes that just as *halacha* does not require one to incur a loss of more than one-fifth of his assets for the sake of a *mitzva*, a divorcee is not required to compromise her ability to find a new husband for the sake of a *mitzva*. Therefore, if she truly believes that covering her hair would lower her chances of remarriage, then she is absolved of the hair-covering requirement. Similarly, in an earlier responsum (E.H. 1:57), Rav Moshe permits a widow to leave her hair uncovered because she needs to work to support her children and the job she was offered requires her to leave her hair uncovered. Rav Moshe maintains that hair covering is considered a halachic requirement, as opposed to avoiding a prohibition, and it is therefore suspended in situations of dire need, such as in order to secure a livelihood or to find a spouse.

Another precedent is a responsum of the *Avnei Nezer* (E.H. 1:8), who explains on the basis of this principle the reason why a husband is not required to divorce his wife who is found to be infertile. Although he bears the Torah obligation to procreate, nevertheless, losing one's beloved wife is considered a far more significant loss than the loss of a large amount of money, and he is therefore exempt from this *mitzva*, just as one is exempt from a *mitzva* requiring a sacrifice of one-fifth of his assets.

The Chasam Sofer and the Non-Jewish Mental Hospital

Rav Weiss proceeds to assert that even if the treatment for OCD requires transgressing Torah violations, this would also be permissible, in light of a ruling by the *Chasam Sofer* (1:83) concerning the case of a mentally ill seven-year-old child. The boy's family wanted to enroll him in a non-Jewish mental institute that was able to cure his condition, but he would be fed non-kosher food and would not be trained in any *mitzva* observances throughout his stay in the

3. Rav Weiss asserts that this applies to eating without a *beracha* as well. Although it may appear, at first glance, that there is a prohibition against eating without reciting a *beracha*, in truth, reciting *berachos* is an obligation, not the avoidance of a prohibition.

facility. Although a child below the age of *mitzva* obligation is not bound by Torah law, it is nevertheless forbidden for adults to feed him non-kosher food. As the *Chasam Sofer* acknowledges, it is possible that enrolling one's child in an institute that serves non-kosher food would be halachically equivalent to actively feeding him non-kosher food, and thus forbidden on the level of Torah law. The question thus arises as to whether this prohibition may be suspended for the sake of curing a child's mental illness.

The *Chasam Sofer* rules that the child may be brought to such an institute, writing, מוטב שיחלל תורה זמן מה כדי שישמור מצוות הרבה — “It is preferable for him to violate the Torah for some time so that he can [later] observe many *mitzvos*.” In other words, if the child's condition was not cured, he would remain a שוטה (mentally disabled person) throughout his life and be exempt entirely from *mitzva* obligation. Therefore, it is permissible to have him violate *mitzvos* temporarily if this is necessary for his recovery and would then allow him to become fully obligated in all of the Torah's commands.

The *Chasam Sofer* draws an analogy to the situation of a person who finds himself in a remote, deserted location, and has lost track of the days of the week. Such a person is permitted to do the minimum needed to preserve his life, but no more, given that it may be Shabbos on any given day. Nevertheless, he is allowed to walk as much as he wants, despite the Shabbos prohibition of *techumin* (walking beyond 2,000 *amos* in an uninhabited area). As the *Chasam Sofer* notes (citing *Tosfos* in *Maseches Shabbos* 69b), the person may walk as far as he wishes even according to the opinion that considers *techumin* a Torah violation. The concept underlying this *halacha* is that if the person does not travel, then he will never reach an inhabited area where he can resume a proper halachic lifestyle. Somewhat similarly, it is permissible to allow a mentally ill child to violate the Torah for the purpose of enabling him to become mentally stable, and thus fully obligated in all *mitzvos*.

Rav Weiss applies the *Chasam Sofer's* ruling to the situation of an OCD patient. Without recovering from his disorder, an OCD patient who cannot complete *berachos* or prayers will likely never have the ability to properly fulfill these requirements. It is therefore preferable to have him knowingly suspend his observance of these *mitzvos* for the purpose of treatment, which will enable him to fulfill them properly throughout the rest of his life.

It should be noted, however, that later in his responsum, the *Chasam Sofer* imposes a significant qualification on his ruling, one which seemingly renders it inapplicable to the case of an OCD patient:

ברם דא צריכא: כשהוא מחוייב במצוות ולא הגיע לכלל שוטה שדברו בו חכמים בכל מקום, ואיננו אלא משום צרכי עוה"ז ועסקיו וכדומה, לכאורה אין ספק שאין להתיר שום איסור

בשביל זה, ומוטב שיהיה שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום ב"ה, ומכל שכן שלא נעשה אנחנו איסורא זוטא בשבילו...

However, this needs to be said: If one is obligated in *mitzvos* and has not reached the point of being a שוטה of which the Sages always speak, and [the therapeutic intervention is needed] only for worldly needs, his commercial affairs and the like, then there appears to be no doubt that no prohibition should be suspended for this purpose, and it is preferable to be mentally ill his entire life rather than be evil for one moment before the Almighty, may He be blessed, not to mention that we should not commit even a slight transgression for him...⁴

According to the *Chasam Sofer*, violating the Torah for the sake of treating mental disorders is permissible only if the patient currently qualifies as a halachic שוטה, and is thus not bound by Torah law. However, if a person suffers from a mental disability but his condition is not severe enough for him to qualify as a שוטה, then “it is preferable to be mentally ill his entire life rather than be evil for one moment before the Almighty,” and thus neither he nor others may transgress the Torah for the sake of treatment.

In truth, however, it is possible that even the *Chasam Sofer* would agree to allow an OCD patient violate the Torah as part of his treatment. Rav Yitzchak Yehuda Shmelkes (*Beis Yitzchak*, E.H. 39) cites the *Chasam Sofer's* comments in the context of the question of whether a mentally ill adult woman may be committed to a non-kosher mental institute. He writes that undoubtedly, a mental patient may violate the Torah for the sake of improving his condition and thereby enabling him to fulfill the Torah henceforth. Amidst his discussion, Rav Shmelkes contends that when the *Chasam Sofer* wrote, מוטב שיהיה שוטה כל ימיו ואל יהיה רשע שעה אחת לפני המקום, he meant that one may not transgress the Torah for the sake of improving mental health so that he can function more effectively in worldly affairs. If, however, one's condition compromises his ability to perform *mitzvos*, then even the *Chasam Sofer* would allow violating the Torah for the sake of treatment.

The *Chasam Sofer's* formulation does not support this reading, as the *Chasam Sofer* wrote explicitly that his lenient ruling applies only to those who fall into

4. The person to whom the *Chasam Sofer* addressed this responsum had proposed in his original letter that enrolling the child in the facility should be permitted for the sake of כבוד הבריות — the child's dignity — as in his state of mental illness, he acted in a humiliating manner. The *Chasam Sofer* rejected this argument, however, noting the Gemara's comment that a שוטה does not experience actual humiliation (*Bava Kama* 86b), and the family's embarrassment over their son's mental illness does not warrant suspending Torah law.

the halachic category of שוטה. Regardless, the *Beis Yitzchak* clearly maintains that even other mentally ill patients are allowed to seek treatment that entails Torah violations if this would enable them to observe *mitzvos* properly.

ספק סכנה

Another basis for suspending *mitzva* observance in the case of an OCD patient is the concern of suicide. Studies have shown that as many as 25% of OCD patients become suicidal due to the unbearable hardship the disorder causes. A well-established halachic principle mandates violating any Torah law that is necessary to save a life, even if the statistical probability of death is low. As long as there is a risk, the concern to save a life overrides any Torah law.⁵ Seemingly, then, the risk of suicide should suffice to allow the patient to suspend *mitzva* observance as necessary for effective treatment.

A precedent for this line of reasoning appears in a responsum of the Rashba (*Teshuvot Ha-Meyuchasos La-Ramban*, 281), who addresses the intriguing case of a person who had taken a vow not to laugh. He subsequently developed a severe mental disorder, and it was discovered that when people laughed in his presence and made him laugh, his condition was alleviated. The question was asked whether it was permissible to have this patient violate his vow in order to restore his mental functioning. The Rashba asserts that there is room to allow laughing in this individual's presence, as this situation involves ספק סכנה — the risk of death. He writes: הכא...דאיכא רוח רעה תקפה, אפשר דאתי בה לידי סכנה ומשום יתובי — דעתא שרינג ליה — “Here... where there is a strong evil spirit [mental dysfunction], he might possibly put himself in danger, and so to settle his mind we allow this for him.”

Similarly, Rav Nissim Mizrachi (*Admas Kodesh*, Y.D. 6) addresses the case of a man who experienced periodic bouts of mental insanity for several days at a time, and it was suggested that he be fed a certain non-kosher food, which would cure him.⁶ Rav Mizrachi rules unequivocally that this person's condition is considered life-threatening, and his treatment therefore overrides all Torah laws:

ודאי חולי זה הוא חולי שיש בו סכנת נפשות, ואף שאינו מסוכן מחולי זה, מ"מ מסוכן הוא שהוא בידו ימית עצמו, ולכן נזהרין בני אדם שאין מניחין אצלו שום כלי משחית, אפילו מחט קטנה, וגם מניחין בידיו ורגליו כבלי ברזל כדי שלא יחנוק עצמו בידיו ולא יפיל עצמו מאיגרא רמה לבריא עמיקתא.

5. See *Bei'ur Halacha* 329, ד"ה אלא.

6. Specifically, it was recommended that he be fed the meat of a chicken that died naturally, without *shechita*.

Certainly, this is an illness that involves a risk to life, for even if he is not endangered by this illness, nevertheless, he is in danger of killing himself with his own hands, and therefore people are careful not to leave with him any destructive instrument, even a small needle, and they also place iron chains around his hands and feet so he will not choke himself or jump from a high rooftop to a low ditch.

By the same token, it would seem, it would be permissible for an OCD patient to undergo treatment that entails suspending *mitzvos* in order to save him from the potential fatal effects of this disorder.

ספיקות החמורות אשר אין להן קץ וסוף

Rav Weiss emphasizes that all this applies specifically to the *mitzva* observance of the patient himself. Others, however, are not permitted to compromise their fulfillment of halachic requirements for the sake of his treatment. Thus, for example, if an OCD patient is unable to properly recite *kiddush*, and he has a family, someone else should recite *kiddush* for everyone at the table. They should not forfeit the *mitzva* of *kiddush* for the sake of the patient's exposure and response prevention therapy.

This distinction poses an especially difficult problem in the case of a married woman suffering from OCD, who must prepare for immersion in the *mikveh* each month. Quite obviously, a couple may not resume marital relations if the woman did not properly ensure the absence of *chatzitzos* in her hair and body, yet, at the same time, it is imperative for the woman to overcome her obsessive tendencies and avoid excessive anxiety over the preparations for immersing. Such cases must be discussed with a competent halachic authority, who will provide guidance for the *mikveh* attendant, informing her of the minimum requirements that the woman needs to meet for her immersion to be valid, and which customary measures can be waived out of consideration for the patient's condition.

It is worth noting in this context an enlightening passage written by the Ramban (end of *Hilchos Nidda*) warning against unnecessary stringency and obsession with regard to preparations for the *mikveh*:

ומדיני חציצה לא טוב היות האדם מחמיר יותר מדאי ומחפש אחר הספיקות לפסול טבילתה בדבר הקל, כי אם כן, אין לדבר סוף. אלא, אחר שחפפה ראשה וסרקה במסרק וחפפה ורחצה כל גופה בחמין ונזהרה לבלתי תגע בשום דבר חוצץ, ותעשה טבילתה בפשיטות איבריה וכל גופה, לא יכניס אדם ראשו בספיקות החמורות אשר אין להן קץ וסוף, כגון עצמה עיניה ביותר, קרצה שפתותיה ביותר ומשאר הספיקות, כי מי יוכל להבחין בין עצמה ביותר ובין לא עצמה ביותר.

With regard to the laws of *chatziza*, it is not advisable for a person to be excessively stringent and to look for uncertainties to disqualify the immersion over some trivial matter, for if so, there is no end. Rather, after she cleaned her hair, combed it with a comb, cleaned and washed her entire body with hot water, was careful not to touch anything that could make an obstruction, and performed her immersion while spreading out her limbs and her entire body, one should not then give thought to grave uncertainties that are endless, such as whether she closed her eyes too tightly, clenched her lips too tightly, and other questions, because who can distinguish between too tightly and not too tightly?

In general, and certainly when dealing with a patient suffering from obsessive-compulsive disorder, a common sense approach is needed to ensure that halachic requirements are satisfied without excessive worry. A fine line — or perhaps not such a fine line — separates between proper halachic vigilance and harmful anxiety. Particularly in the case of an OCD patient, one must ensure to distinguish between strict halachic requirements and unnecessary, stress-inducing stringency, so that halachic observance will bring joy and fulfillment, and not aggravation and anxiety.

INTERVIEWS

Rav Asher Weiss on *Headlines with Dovid Lichtenstein**

OCD is very common and very prevalent in our society. I am sometimes asked about people who are suffering from OCD and have difficulty *davening* properly, and sometimes people are tormented by the way they *daven* or *bentch*.

The *teshuva* in *Minchas Asher* deals with a *talmid chacham* who felt he could not even say Hashem's Name properly, and he spent many hours a day just trying to *bentch*, recite *Shema*, and *daven*. The *psak* I gave him, basically, was that he should try to daven once and do his best, but never go back to repeat a *Shem*, *beracha*, or *pasuk*.

The *Chasam Sofer* argued that when a child suffers from limited mental capacity, it is in our interest to bring him into the category of a בר חיובא and enable him to fulfill all the *mitzvos*, and this overrides [Torah law]...

The treatment of OCD necessitates letting these people get over the tension and stress. So even if he would not properly fulfill these *mitzvos*, our *psak*

would be: do the best you can, and move on. This is the only chance of helping these people in their healing process and enabling them to fulfill all the *mitzvos* בשלימות in the future.

This person turned to me once again, and, persisting, asked, “Do I fulfill the *mitzva* of *tefilla* or not?” I wrote an additional *teshuva*, which is not printed in my *sefarim* but which I hope will be included in *chelek 3* [of *Shu”t Minchas Asher*]. I argued — and it’s a big *chiddush*, but I stand behind it — that when it comes to the *mitzva* of *tefilla*, we do the best we can. Not only is one not obligated to do more — besides the *psak* that one should do what he can and move on because our primary interest is that he is healed — but he also fulfills the *mitzva*. This concept is unique to *tefilla* and to one other *mitzva* — *teshuva*. With regard to these two *mitzvos*, if a person is unable to fulfill the *mitzva* fully — not because he does not want to, but because of רצון ה’ — then he fulfills the *mitzva* by doing what he can.

This is based on various sources in *Chazal*. The *Midrash Tehillim* (45) says:

רחש לבי דבר טוב – להודיעך שלא יכלו להתוודות בפייהם, אלא כיון שרחש לבם בתשובה קבלם הקב”ה.

“My heart has thought a good word” (*Tehillim* 45:2) — this is to teach you that [the sons of Korach] were not able to confess with their mouths, but since their hearts were moved by repentance, God accepted them.

The Rambam writes in *Hilchos Teshuva* (1:1) that מעכב is וידיי פה — without verbal confession, one does not fulfill the *mitzva* of *teshuva* and one does not earn atonement. Even if one performed complete *teshuva* in his heart, it does not count if he did not verbally confess. Nevertheless, the Midrash says, קבלם הקב”ה — Hashem accepts the *teshuva* of those who are incapable of verbally confessing. As we know, we don’t *pasken* from Midrash. But this is not only a Midrash. The Rosh in *Moed Katan* (3:76) deals with the obligation to say *vidui* before one’s demise, and he says that if one cannot say *vidui*, then if he did his best, he fulfilled the *mitzva* and he earned atonement.

I think we find the same concept regarding *tefilla*. The *Midrash Rabba* (*Shir Ha-Shirim*) says something shocking:

אמר רבי אחא עם הארץ שקורא לאהבה איבה, כגון ואהבת ואיבת, אמר הקדוש ברוך הוא ודלגו עלי אהבה.

If a person who does not know better mispronounces ואהבת את ה’ אלקיך as ואיבת את ה’ אלקיך — which means, “You should despise Hashem your God” instead of “You should love Hashem your G-d” — *Ha-Kadosh Baruch Hu* nevertheless accepts his prayer. This is a Midrash, but I believe that this is a common denominator

shared by *teshuva* and *tefilla*. These are two *mitzvos* which, more so than other *mitzvos*, are not only an obligation, but also a gift and privilege. The *mitzva* of *teshuva* offers us the opportunity to earn forgiveness for our sins, and Rabbeinu Yona says that this is the greatest gift which *Ha-Kadosh Baruch Hu* bestows upon us. The same is true of *tefilla*. The Gemara says in *Berachos* (20) that *tefilla* is defined as רחמים, and thus even though *davening* is a מצוות עשה שהזמן גרמא, women are obligated in *tefilla*, because they need רחמים no less than men. Like *teshuva*, *davening* is a precious gift, giving us the opportunity to receive *Ha-Kadosh Baruch Hu*'s compassion. To me it is obvious that there cannot be an אדם מישראל who, for reasons that do not depend on him, cannot have the opportunity to fulfill the *mitzva* of *tefilla* and earn רחמי שמיים, or fulfill the *mitzva* of *teshuva* and earn forgiveness.

So my response to those people tormented by OCD, who feel that they cannot *daven* or *bentch* properly, is that not only do I *pasken* that they should move on because they need to heal, but far beyond that — when they do their best, they fulfill the *mitzva* of *tefilla*.

Ha-Kadosh Baruch Hu is שומע תפילת כל פה. This includes people who cannot really pronounce the words as they should. Parents always understand their child. Sometimes I visit people and the babies are chattering away and I don't understand a single word, but the father and mother always understand. *Ha-Kadosh Baruch Hu* is our Father, and He understands our *tefillos*. I am aware there are halachic criteria, but nevertheless, if you can't do any better, you fulfill the *mitzva* of *tefilla*.

Regarding women and *tevila* — I cannot say that *chatzitza* is the same as *tefilla*. But when the *mikveh* attendant is aware that the woman is totally clean and nothing more needs to be done... we need to do our best to comfort her. I assume that after [washing] once there is no longer any *chatzitza*. The body of an OCD patient is no different than that of any other person.

[As for treating OCD as a life-threatening situation due to the risk of suicide,] I don't think we need to go to this extreme, because most of the issues we are dealing with involve at most a *mitzvas asei*... [But,] there is a famous *teshuva* of the *Chasam Sofer* about an epileptic, and he says that because the epileptic might fall on a rock and hurt himself seriously, even though this is quite remote, he can be considered a חולה שיש בו סכנה. So if the statistics [about the high rates of suicide among OCD patients] are relevant [to the Orthodox Jewish community], then there definitely would be a basis to utilize the concept of חולה שיש בו סכנה. But I don't think we need to go to that extreme.

* Broadcast on 2 Av, 5775 (July 18, 2015).

Rav Dovid Cohen on *Headlines with Dovid Lichtenstein**

I don't think that some anxiety which is based on *mitzvos* has no value. I think that in *Ha-Kadosh Baruch Hu's* eyes, the anxiety that a person has for *mitzvos* — as long as it's limited — is a positive thing. The *pasuk* says, *אם בחוקותי תלכו* and *אם בחוקותי תלכו* to mean, *והאם בחוקותי תלכו ועשיתם אותם*. Rashi interprets *אם בחוקותי תלכו* to mean, *שהיה עשייה*. [The word] *עשייה* means “doing,” but what's *שמירה*? In my humble opinion, it refers to the concept we find in *Chazal* of *דאיגי במצוות* — anxiety because of *mitzvos*. “I didn't *daven Mincha* yet today — what time is *shki'a*?” It's a normal anxiety, and this anxiety, I believe, is *שמירת המצוות*. *Davening* is *עשיית המצוות*. So I don't want to belittle the concept of *דאיגי במצוות*.

However, this must be to a degree that does not make a person sick. I know from speaking to top psychologists and psychiatrists that we have a problem which we can even call the *מחלת הדור* — the illness of our generation, of people who are stressed to the point of requiring professional help. We cannot say that stress has positive value in the eyes of *Ha-Kadosh Baruch Hu* if it brings a person to the point that he needs professional help... The Arizal taught that *simcha* is one of the highest levels, and that through depression a person can reach *שואל תחתית* — even lower than by committing an *aveira*. So we have to be careful with these things. Depression can lead a person to the end of his spiritual life — and I'm not even talking now about his physical life. If as a result of a *mitzva* a person experiences anxiety to the point where it spreads and overwhelms him — we need to be very careful, as this could lead him to *שואל תחתית*.

We need to have a sense of priorities. When it comes to a *mitzva* such as Pesach, which lends itself to anxiety, we must be careful to maintain proper priorities. We have to become knowledgeable. There is nothing in *halacha* that does not have a *machlokes*, so a person has to follow the *psak* of his *מרא דאתרא*. If a person wants to be *machmir*, then he can go a step further, but he first needs to know what the *halacha* is.

Many years ago, I asked Rav Yisrael Zev Gustman, who was in Rav Chaim Ozer's *beis din* when he was 20, 21 years old, the following question. Why is it that there are *poskim*, *גדולי ישראל*, who say that human beings were twice as big and chickens were twice as big in yesteryear, such that a *כזית* and *כביצה* were twice as big as our [olives and eggs]? We know through archaeological digs of *mikvaos*...that men and women were smaller than today!” He said, “You are right.” Period. A few years ago, it was reported on the first page of the *New York Times* that they found olives in Israel that were preserved, and they were smaller

than our present-day olives. So people tell me that their doctor said they cannot eat *matza*, and sometimes it can lead to severe illness, and I tell them to ask the doctor to think of an olive — even a large olive — and consider whether they can handle one or two of these quantities on the night of Pesach. If the doctor says yes, then do it.

There's a *teshuva* by Rav Moshe that a חולה שאין בו סכנה (an ill patient whose condition is not life-threatening) is exempt from *mitzvos asei*. So if a person can get sick and become a חולה שאין בו סכנה by eating more than a *kezayis* of *matza*, he should be careful not to be *machmir*... It is wrong for a person to become sick as a result of something which is clearly a *chumra*. There's a Yerushalmi about washing walls [before Pesach], and it has value, and the *Mekubalim* say that the perspiration when baking *matzos* is a great source of atonement. These things have value. But if a person does not have the proper balance, then this could lead to terrible things. Depression could lead to terrible things, as can anxiety. They can lead to addictions.

People with OCD are suffering from this illness. So one must be careful and judge himself, and ensure that everything is done intelligently. If a person can handle the stress, then it's wonderful for him to be דאיגי במצוות. But some people cannot handle the stress. There are those who get a rupture lifting 50 pounds, and some if they lift 300 pounds. It's similar with emotion — some can handle more, some less.

Another example — we teach our girls to daven, which is wonderful, but they are not being taught that the main obligation is *Shemoneh Esrei*, and there's some discussion about *Birkos Ha-Shachar* and one hundred *berachos*. There are women who, because of the tremendous burden of being wives and mothers, and sometimes they also have to “bring home the bacon” — pardon the expression — literally have no time to *daven*, and so they don't daven at all, because they know they can't handle it. No one told them that the Chafetz Chayim's rebbetzin didn't *daven* — she just said the minimum, according to the Rambam, because of the burden she carried. If a woman knows that all she really needs is *Birkos Ha-Shachar* and *Shemoneh Esrei*, then she won't give up *davening*, because this is something she could handle. The overwhelming desire to do a *chumra* when *halacha* doesn't require it diminishes from עשיית המצוות. And there are those who become sick as a result of stress.

A woman has to know that dirt is not *chametz*... If you really want to clean everything in the house and do spring cleaning as a *chumra* — fine, but only if you can handle it...

* Broadcast on 24 Adar II, 5776 (April 2, 2016). The interview focused mainly on OCD as it relates to Pesach.

Rabbi Dr. Jonathan Schwartz
on *Headlines with Dovid Lichtenstein**

Very often, there are two different ways people approach Pesach and Yiddishkeit in general. They come in the door and look at a *mitzva*, and many of us look with a very wide open eye, with an appreciation for the beauty and for everything about the *mitzva*. But there is a segment of the population that looks at it with a heavy dose of fear. This is the dividing line between a successful experience with *mitzvos* and an experience that is based less on Yiddishkeit and more on psychological anxiety.

A person who comes into Yom Tov with an understanding that his goal is to focus upon the 'מצוות ה' and the concept of 'היא מעוזכם ה' will see all the different responsibilities as steps along a higher purpose. This is the first thing we need to keep our eyes on.

In a shiur given quite a while ago, Rav Scheinberg *zt"l* spoke to women in Jerusalem about cleaning for Pesach, and he made it very clear how important it is to clean but not to go crazy... We have to keep in mind that there is a purpose to what we are doing, and we are guided by *halacha*, which has been handed down generation to generation and interpreted by our *poskim*. There is a higher goal. If people can keep their minds on that, then they can separate from crazy anxiety before Pesach and extremes, and focus on achieving what they need to achieve before and during Pesach.

There is a Harvard study of Judaism and mental health run by Dr. Dovid Rosmarin. He published a series of studies, and one really nailed it. He said that we need to understand that OCD anxiety has nothing to do with religion per se. The cause of OCD is a series of obsessions, recurring unwanted thoughts, that cause a person to do repetitive behaviors. It is not anxiety about religion or *halacha*.

Another *chaver* of mine, Dr. Jonathan Huppert of Jerusalem, published a study in 2007 teaching therapists to make it clear to their patients dealing with OCD that seems to lie in religion that religion is not really causing it. If the person wouldn't be concerned about religion, he would be concerned about something else. It [OCD] affects areas about which a person cares. The patient cares about certain thoughts more than others do, and places undue stress on himself, which in turn causes him to have doubts that he cannot shake. Our Torah tells us what we're supposed to do when we have doubts; the OCD patient gets so overwhelmed by doubts that he goes out of bounds. He just needs to learn where and how he is taking it further than he needs to.

One person is obsessed about cleaning, with not getting sick, so he goes out

of his way to clean obsessively. Somebody else says to himself that he doesn't want the *Ribono Shel Olam* to be angry at him, and he cannot handle the fact that He will punish him. This would cause religion-based OCD.

From my perspective, this comes from a misunderstanding, from mistaken beliefs. A person walks around with a mistaken belief — either he heard something in a *shiur* but paid attention to only half of it, or something somehow developed in his mind. What's more relevant to me as a therapist is to help the person understand that he is thinking errant thoughts which are causing him to have doubts, which are causing him to be scared, which is causing him to go to unreasonable extremes. If it is religion-based, then he is turning it into a halachic matter. His goal is to resolve all doubts, to get rid of all concerns. This is caused by a major fear that he has. In most cases of religion-based OCD, it's some variation of, "I don't want the *Ribono Shel Olam* to get angry at me; I don't want to go to *Gehinnom*." None of us want to be punished, but it's not the totality of how we engage in what we do. As a result, we are able to put this into context and live in a healthy environment and within the boundaries of *halacha* that tell us what to do when we have doubts. Someone who is overwhelmed will wind up running to do whatever he or she can to get out of doubt and can end up distorting *halacha*.

Every single one of us has obsessional thoughts. But a person with OCD lives a disordered life. I want to make sure the person understands where he is obsessing, what's causing him to do this, and to help him learn ways to live a completely normal life and place these thoughts into a context, so he can say, "This is obsessive, and I don't have to pay attention to it. I have to pay attention to reality and to *halacha*."

* Broadcast on 24 Adar II, 5776 (April 2, 2016). The interview focused mainly on OCD as it relates to Pesach.

Dr. Meshulem Epstein **on Headlines with Dovid Lichtenstein***

The gold standard of treatment for OCD is exposure and response prevention. This basically means the person is guided to expose himself to whatever it is he is afraid of — in this case, the fear of *Gehinnom*, of violating *halacha* — and not doing what he normally would in response to the fear, which is repeating or asking a lot of questions...

People who suffer from OCD — the most painful element, what keeps them doing things compulsively, is the inability to tolerate uncertainty. "Maybe the

tefillin are in the wrong place”; “Maybe I damaged somebody”; “Maybe it’s *treif*.” Around 95% of the OCD patients I treat are people who suffer from “Halacha OCD.” We have to be very careful when we go to a *rav*, because what happens is that they get reassurance from the *rav*, in which case we may be unwittingly reinforcing OCD by providing reassurance, and now every time they feel uncertain, they will have to go to a *rav* for reassurance. Sometimes, asking a *rav* could provide more certainty for the person, which is the worst thing for an OCD patient. We’re trying to condition him through behavioral exercises to accept more uncertainties. I say to a patient: “Your reality is no different than anyone else’s, but you suffer from anxiety that constantly reminds you of that small chance of something going wrong. But the reality is that we all live in the same world, and everyone lives with uncertainty — halachic uncertainty, uncertainty about physical health, etc. There are many decisions in life which we don’t get to know how great they are until later on in life, or never at all.”

The critical issue is — and many clients have told me this is what made the difference — the acceptance of uncertainty, which is ubiquitous. Everyone has to live with it; it’s part of life. Uncertainty is part of our halachic life. There is no way to avoid it, and this is what we want our clients to learn — that their compulsions are a way of running away from uncertainty.

* Broadcast on 24 Adar II, 5776 (April 2, 2016).